

Załącznik nr 5 do Regulaminu konkursu

Instrukcja do opracowania studium wykonalności

Oś priorytetowa III Czysta energia

Działanie 3.3 Poprawa jakości powietrza - wymiana źródeł ciepła

projekty „parasolowe”

czerwiec 2018

Instrukcja została opracowana przez Instytucję Zarządzającą RPO, na podstawie uregulowań prawnych oraz metodologicznych właściwych dla perspektywy finansowej 2014-2020.

Autor: Grzegorz Topolewicz

Współpraca: Barbara Małkowska (procedury środowiskowe)

Spis treści

Stosowane skróty	4
Wstęp	5
Czym jest studium wykonalności?	5
Dlaczego potrzebuję studium?	5
Zakres obowiązywania <i>Instrukcji</i>	5
Podstawa opracowania <i>Instrukcji</i>	6
1. Przyczyny realizacji projektu	8
1.1. Opis uwarunkowań społeczno-gospodarczych występujących na obszarze oddziaływania projektu ..	8
1.2. Identyfikacja problemów beneficjentów projektu	9
2. Opis projektu	10
2.1. Cele projektu	10
2.2. Przedmiot i produkty projektu	12
2.3. Rezultaty projektu	14
2.3.1. Sposób podawania wskaźników	14
2.3.2. Uzasadnienie (obliczenie) wartości wskaźników	16
2.4. Opis i ocena wariantów alternatywnych	17
2.5. Powiązania z innymi inwestycjami	19
3. Uwarunkowania prawne i organizacyjne	21
3.1. Uwarunkowania wynikające z procedur zagospodarowania przestrzennego i prawa budowlanego ..	21
3.2. Pomoc publiczna	22
3.3. Inne uwarunkowania prawne	26
3.4. Zgodność z kryteriami dopuszczającymi RPO	26
3.5. Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych	27
3.6. Zgodność projektu z polityką równych szans	28
3.7. Charakterystyka wnioskodawcy	28
3.8. Partnerzy i opis zasad partnerstwa	29
3.9. Opis podmiotu odpowiedzialnego za eksploatację przedmiotu inwestycji po jej zakończeniu	29
3.10. Doświadczenie	30
3.11. System realizacji projektu „parasolowego”	31
4. Analiza finansowa	34
4.1. Nakłady inwestycyjne i wydatki kwalifikowane	36
4.1.1. <i>Wyliczanie wydatków kwalifikowanych z uwzględnieniem wartości dochodów netto generowanych przez projekt</i>	37
4.2. Źródła finansowania	39
4.3. Koszty operacyjne	40
4.4. Ustalenie potencjalnych zmian kosztów ogrzewania u odbiorców ostatecznych	41
4.5. Analiza popytu	42
4.6. Przychody	42
4.7. Wartość rezydualna	44
4.8. Analiza wyniku finansowego – wskaźników finansowych	45
4.9. Trwałość finansowa projektu	46
5. Analiza ekonomiczna	48
5.1. Korzyści zewnętrzne wynikające z realizacji projektu	48
5.2. Nakłady i koszty społeczno-gospodarcze związane z realizacją projektu	49
6. Analiza oddziaływania na środowisko	50
6.1. Formalno-prawna procedura wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach	50
6.2. Zrównoważony rozwój i zmiany klimatu	51
6.3. Analiza pozostałych obszarów oddziaływania inwestycji na środowisko	52
6.4. Oddziaływanie projektu na obszary Natura 2000 i inne formy ochrony przyrody	53
7. Analiza ryzyka	55
Załączniki:	57
Analiza finansowa w aktywnym arkuszu kalkulacyjnym	57

Stosowane skróty

GHG	Gaz cieplarniany, gaz szklarniowy (GHG, z ang. <i>greenhouse gas</i>) – gazowy składnik atmosfery będący jedną z przyczyn efektu cieplarnianego. Głównie: CO ₂ , CH ₄ , NO _x
IZ RPO	Instytucja Zarządzająca RPO – Zarząd Województwa Podkarpackiego
MRiF	Ministerstwo Rozwoju i Finansów
Podręcznik CBA	<i>Guide to Cost-benefit Analysis of Investment Projects. Economic appraisal tool for Cohesion Policy 2014-2020</i> , D. Sartori i inni, KE 2014
Projekt „parasolowy”	Projekt realizowany na rzecz właścicieli, użytkowników niskosprawnych źródeł energii (patrz SZOOP)
Rozporządzenie nr 651/2014	<i>Rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu</i>
Rozporządzenie nr 1303/2013	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006
Rozporządzenie nr 207/2015	Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) 207/2015 z dnia 20 stycznia 2015 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 w odniesieniu do (...) metodyki przeprowadzania analizy kosztów i korzyści, a także zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 w odniesieniu do wzoru sprawozdań z wdrażania w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna” (załącznik III)
Rozporządzenie nr 480/2014	Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) nr 480/2014 z dnia 3 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego
RPO	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020
SW	Studium wykonalności
SWOT	Analiza pozwalająca na uporządkowanie mocnych i słabych stron przedsięwzięcia oraz szans i zagrożeń, które jego dotyczą
SZOOP	Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020
Wytyczne MRiF	Wytyczne w zakresie zagadnień związanych z przygotowaniem projektów inwestycyjnych, w tym projektów generujących dochód i projektów hybrydowych na lata 2014-2020, dostępne do pobrania na stronie: https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/#
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Wstęp

Czym jest studium wykonalności?

Studium wykonalności (ang. *feasibility study*, dalej: SW) jest dokumentem, w którym przeprowadza się pogłębioną ocenę i analizę potencjału projektu. Ma ono wesprzeć proces decyzyjny poprzez obiektywne i racjonalne określenie jego mocnych i słabych stron oraz możliwości i zagrożeń z nim związanych, zasobów, jakie będą niezbędne do realizacji projektu, a także ocenę szans jego powodzenia.

Studium, opracowane zgodnie z niniejszą *Instrukcją*, powinno dawać jasne odpowiedzi na pytania dotyczące inwestycji opisanej we wniosku o dofinansowanie:

- dlaczego jest podejmowana?
- czego dotyczy?
- jakie są warunki prawne i organizacyjnej jej skutecznego wykonania?
- ile kosztuje, jakie można uzyskać dofinansowanie oraz jak wpłynie na sytuację finansową wnioskodawcy?
- jakie będą ekonomiczne korzyści i koszty jej wykonania?
- jakie jest ryzyko związane z jej realizacją i jak mu przeciwdziałać?
- jak jej wykonanie i eksploatacja będzie wpływać na środowisko?

Dlaczego potrzebuję studium?

Studium przedstawia uzasadnienie realizacji zaplanowanej inwestycji. Pozwala na głębszą analizę i refleksję, czy dany projekt jest najlepszym środkiem do osiągnięcia zaplanowanych celów i rozwiązania konkretnych problemów. Wymaga zastanowienia się nad możliwymi wariantami technicznymi i organizacyjnymi.

Prowadzi do oszacowania kosztów i korzyści wynikających z przedsięwzięcia, pozwala inwestorowi ustalić źródła finansowania, przyszłe koszty użytkowania oraz czy będzie on w stanie utrzymać je w przyszłości.

Istotnym elementem studium jest również analiza ryzyka, która pozwala na wczesne ustalenie najważniejszych zagrożeń, działań zaradczych lub – jeśli ryzyko jest zbyt duże – odstąpienie od realizacji albo poszukiwanie innego rozwiązania.

Studium jest obowiązkowym dokumentem wymagany przy ubieganiu się o dofinansowanie projektów infrastrukturalnych w ramach RPO. Jego zapisy są wiążące dla wnioskodawcy.

Uwaga!

Należy unikać nadmiernego rozbudowywania opisów i podawania informacji zbędnych dla oceny wykonalności projektu.

Informacje powinny być konkretne i jednoznaczne, najlepiej poparte danymi liczbowymi.

Zakres obowiązywania *Instrukcji*

Niniejsza *Instrukcja* określa zakres studiów wykonalności, które są podstawowymi dokumentami wymaganymi przy ubieganiu się o dofinansowanie projektów ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

Instrukcja obowiązuje wnioskodawców i instytucje zaangażowane we wdrażanie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, jako załącznik do regulaminu konkursu (przyjętego na podstawie art. 41 Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020).

Instrukcja dotyczy dokumentacji projektów zgłaszanych do dofinansowania w zakresie określonym w Szczegółowym Opisie Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 dla **osi priorytetowej III. Czysta energia, działania 3.3 (projekty „parasolowe”)**, których zakres rzeczowy obejmuje:

- budowę, rozbudowę, przebudowę przyłączy ciepłowniczych do budynków, węzłów ciepłych oraz instalacji odbiorczych (wewnętrznych instalacji CO i CWU),
- roboty budowlane i/lub wyposażenie w zakresie wymiany dotychczasowych źródeł ciepła (na kotły na biomasę, gazowe, węglowe),
- roboty towarzyszące zmianie źródeł ciepła (instalacyjne, remontowe, termomodernizacyjne).

Układ treści *Instrukcji* jest tożsamy (odpowiedni) do schematu układu treści w studium wykonalności danego projektu.

Zakres informacji wymaganych w SW może być dodatkowo określony w regulaminie danego konkursu.

Uwaga!

Studium wykonalności należy sporządzić w formie papierowej w 1 egzemplarzu w formacie A4, przy czym do wersji papierowej należy załączyć jego wersję elektroniczną (np. PDF, doc) wraz z analizą finansową w aktywnym arkuszu kalkulacyjnym.

Studium wykonalności powinno zawierać informację o osobie (oraz firmie), która je wykonała i powinno być opatrzone pieczęcią i podpisami osób upoważnionych do reprezentacji wnioskodawcy.

Studium wykonalności jest opracowywane w powiązaniu z wnioskiem o dofinansowanie oraz innymi załącznikami. Informacje zawarte w studium wykonalności oraz pozostałych załącznikach muszą być ze sobą zgodne.

Podstawa opracowania *Instrukcji*

Instrukcja powstała w celu doprecyzowania zakresu studiów wykonalności, które powinny spełniać wymogi określone w:

- Rozporządzeniu nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (...),
- Rozporządzeniu nr 480/2014 z dnia 3 marca 2014 r. uzupełniającym Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 (...),
- *Wytycznych MRIF w zakresie zagadnień związanych z przygotowaniem projektów inwestycyjnych, w tym projektów generujących dochód (...).*

Pomocniczo mają również zastosowanie:

- Rozporządzenie nr 207/2015 z dnia 20 stycznia 2015 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 (...) - załącznik III,
- Rozporządzenie nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006,

- *Podręcznik CBA*, 2014,
- *Poradnik przygotowania inwestycji z uwzględnieniem zmian klimatu, ich łagodzenia i przystosowania do tych zmian oraz odporności na klęski żywiołowe*, MOŚ, <http://klimada.mos.gov.pl/>
- *Wytyczne MR w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*,
- przepisy dotyczące pomocy publicznej,
- obowiązujące przepisy i zasady rachunkowości,
- ogólnie przyjęte metody analiz finansowych i ekonomicznych.

1. Przyczyny realizacji projektu

W rozdziale tym należy przedstawić przyczyny podjęcia realizacji projektu oraz określić problemy, jakie zostaną rozwiązane w wyniku realizacji zaplanowanych działań, zgodnie z poniższymi punktami.

Opis powinien zawierać najistotniejsze informacje i dane statystyczne odnoszące się do zakresu i typu projektu oraz takie, które mogą mieć wpływ na jego przewidywane skutki.

Przedstawiane argumenty należy poprzeć aktualnymi danymi statystycznymi (lub wieloletnimi trendami) oraz określić ich źródło.

Należy unikać nadmiernego rozbudowania ww. opisów oraz zamieszczania danych zbędnych z punktu widzenia wytwarzania, zaopatrzenia oraz efektywnego wykorzystania energii.

*Jednym z podstawowych błędów popełnianych przez autorów studiów wykonalności jest **bezrefleksyjne kopiowanie obszernych fragmentów ogólnych dokumentów**, takich jak strategie rozwoju gmin lub planów gospodarki niskoemisyjnej. Niestety często zamieszczane treści bazują na tekstach wypracowanych przy okazji sporządzania innych studiów wykonalności, także w innych regionach, w oparciu o inne wytyczne i instrukcje. Tymczasem punkt ten powinien być zwięzły, syntetyczny i konkretnie nawiązywać do opisywanego w studium przedsięwzięcia.*

1.1. Opis uwarunkowań społeczno-gospodarczych występujących na obszarze oddziaływania projektu

Dotyczy informacji związanych z kontekstem społeczno-gospodarczym projektu.

W odniesieniu do projektów z zakresu zmiany źródeł ciepła należy między innymi określić:

- obszar objęty analizą (np. gmina, osiedle),
- charakter zabudowy,
- energochłonność i standard izolacyjności cieplnej budynków;
- efektywność energetyczną indywidualnych systemów grzewczych,
- główne źródła niskiej emisji,
- częstotliwość występowania przekroczeń zanieczyszczeń powietrza,
- dane i trendy demograficzne, w tym przede wszystkim prognozy liczby gospodarstw domowych (projekty parasolowe) i innych źródeł niskiej emisji,
- przeciętną powierzchnię budynków / lokali mieszkalnych,
- najczęstsze źródła ogrzewania i c.w.u.,
- przeciętne zużycie energii cieplnej, paliwa w gospodarstwie domowym,
- uwarunkowania związane z rozwojem społecznym (poziom bezrobocia, migracji, przeciętne wynagrodzenie, liczba przedsiębiorstw),
- statystyki problemów i pomocy socjalnej, występujące problemy ubóstwa energetycznego (w tym liczba gospodarstw domowych objętych dodatkami mieszkaniowymi, pomocą na zakup opału itd.),
- infrastruktura przesyłowa i dystrybucyjna (gazu, ciepłownicza), w szczególności: gęstość sieci, możliwości przyłączenia nowych jednostek wytwórczych, poziom strat w przesyłce i dystrybucji, awaryjność, poziom cen dla odbiorców,
- uwarunkowania rozwoju OZE, indywidualnych i sieciowych źródeł energii wynikające z form ochrony przyrody i środowiska, zagospodarowania przestrzennego,
- możliwości pozyskania biomasy, węgla wysokiej jakości do kotłów klasy 5.

Należy również podać inne informacje istotne z punktu widzenia specyfiki projektu, w tym odnoszące się do kryteriów podlegających ocenie merytorycznej, określonych dla danego naboru wniosków. Źródłem danych będą tu między innymi:

- analizy jednostek samorządu terytorialnego,
- dane przedsiębiorstw energetycznych i operatorów sieci ciepłowniczych,
- założenia do planu zaopatrzenia danej gminy w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe,
- plan gospodarki niskoemisyjnej,
- programy ochrony powietrza,
- plany ochrony środowiska.

1.2. Identyfikacja problemów beneficjentów projektu

Należy wymienić oraz scharakteryzować wszystkie grupy osób i podmioty, które będą korzystały z infrastruktury energetycznej przewidzianej do realizacji w ramach projektu, w tym:

- a) ostatecznych odbiorców projektu: osoby fizyczne, gospodarstwa domowe, podmioty gospodarcze,
- b) dostawców paliw i energii, przedsiębiorstwa energetyczne,
- c) organizacje pozarządowe (ekologiczne),
- d) instytucje publiczne zaangażowane w politykę antysmogową.

Punkt ten powinien przede wszystkim zawierać:

- opis i analizę problemów, które dotyczą bezpośrednich i pośrednich beneficjentów (ale tylko w kontekście przedmiotu projektu),
- opis związków przyczynowo - skutkowych pomiędzy problemami,
- wybór problemów, które projekt ma rozwiązać lub może przyczynić się do ich rozwiązania.

Należy uzasadnić:

- jakie są niedogodności i problemy związane z dotychczasowym zaopatrzeniem w energię lub jej efektywnym wykorzystaniem?
- dlaczego do tej pory potrzeby nie zostały zaspokojone a problemy rozwiązane?
- czy i w jaki sposób realizacja projektu przyczyni się do rozwiązania negatywnych zjawisk?

Wskazówki:

- 1) Projekt zgłaszany do dofinansowania jest środkiem do rozwiązania zidentyfikowanych problemów. Cele i zakres inwestycji, które będą opisane w kolejnych rozdziałach, muszą ściśle odpowiadać na występujące problemy.
- 2) Problemy muszą być określone jako sytuacje negatywne.
- 3) Problemy mogą wynikać z:
 - uwarunkowań topograficznych,
 - rozwoju i rozproszenia sieci osadniczej,
 - braku, niedostosowania lub złego stanu technicznego istniejącej infrastruktury energetycznej (wytworzenia, przesyłowej, dystrybucyjnej),
 - dostępności paliw (opału),
 - dostępności do źródeł finansowania inwestycji i wysokich kosztów kapitału,
 - poziomu dochodów i świadomości ekologicznej mieszkańców itp.
- 4) W analizie należy uwzględnić kwestie:
 - zanieczyszczenia powietrza (zwłaszcza PM-10, B(a)P i emisji GHG),
 - emisyjności dotychczasowych źródeł energii,
 - zmian klimatu i wynikających z tego zagrożeń (np. ekstremalne temperatury, opady, osunięcia ziemi, susze, silne wiatry).
- 5) Problemem może być wysoka energochłonność budynków mieszkalnych i wysokie koszty zaopatrzenia w energię itd.

2. Opis projektu

Projekt powinien stanowić samodzielną (pod kątem operacyjności) jednostkę analizy. Oznacza to, że powinien on obejmować wszystkie zadania inwestycyjne, które sprawiają, że efektem realizacji projektu jest stworzenie w pełni funkcjonalnej i operacyjnej infrastruktury, bez konieczności realizacji dodatkowych zadań inwestycyjnych nie uwzględnionych w tym projekcie. Jeśli okazałoby się, że przedmiotowy projekt nie spełnia powyższego warunku (np. jest tylko jedną z faz większego przedsięwzięcia i nie jest operacyjny jako samodzielna jednostka) wówczas należy rozszerzyć przedmiot analizy o dodatkowe zadania inwestycyjne, które będą rozpatrywane całościowo, jako jeden projekt (...). Z drugiej strony, należy pamiętać, aby w sztuczny sposób nie rozszerzać zakresu projektu poprzez uwzględnianie zadań inwestycyjnych, które nie mają wpływu na zapewnienie operacyjności tego projektu, a ponadto mogą stanowić samodzielną jednostkę analizy, zaś ich cele nie są bezpośrednio powiązane z celami projektu.

- Wytyczne MRIF.

Projekt składa się z całej serii robót, działań lub usług, których celem jest wykonanie konkretnego zadania. Zadania powinny w istotny sposób wpływać na funkcje obiektu lub działalność wnioskodawcy / beneficjentów. Projekt powinien:

- posiadać sprecyzowany cel, na którego osiągnięciu się koncentruje,
- mieć spójny i skoordynowany charakter, posiadać określoną funkcję techniczną i czas realizacji,
- powinien obejmować wszystkie działania i wydatki, które umożliwiają jego samodzielne funkcjonowanie po ukończeniu.

Poprawnie opisany projekt powinien dotyczyć konkretnego zadania, jego zakres w konkretny i całościowy sposób powinien rozwiązywać problem braku nowoczesnej i efektywnej energetycznie infrastruktury. Nie powinien zawierać przypadkowych działań.

W kolejnych punktach tego rozdziału studium należy opisać:

- w jakim celu zgłaszany jest projekt,
- co w jego wyniku powstanie,
- oraz jakie będą jego efekty.

Opis ten będzie strategią wdrażania projektu. Określa ona uzasadnione cele, rezultaty projektu oraz niezbędne do ich osiągnięcia produkty. Rozdział może być uzupełniony przedstawieniem matrycy logicznej oraz analizy SWOT projektu.

2.1. Cele projektu

W tym punkcie należy konkretnie określić, po co zgłaszany jest projekt, dlaczego konieczne jest poniesienie znacznych nakładów finansowych i jakie są spodziewane efekty.

Cel to przyszły stan rzeczy, który jest planowany do osiągnięcia w następstwie podjętych działań. Cele wyrażają sens działania i powinny zostać określone w oparciu o analizę potrzeb (rozdział 2. SW).

Cele projektu mogą być opisane w układzie:

- cel główny (strategiczny),
- cele szczegółowe.

Cele powinny być zawsze związane z długoterminowymi korzyściami, które zostaną osiągnięte poprzez realizację projektu. W szczególności mogą one dotyczyć:

- zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do powietrza (pyły, B(a)P, GHG i inne),
- podniesienia efektywności procesów energetycznego spalania paliw,
- oszczędności energii (w budynkach, przesyłach i dystrybucji) i racjonalizację jej kosztów,
- ułatwienie obsługi źródeł energii, poprawę komfortu cieplnego,
- promowania postaw związanych z oszczędzaniem energii,
- ograniczenia ubóstwa energetycznego,
- zwiększenia odpowiedzialności za stan środowiska i zanieczyszczenie powietrza,
- przeciwdziałaniu zmianom klimatu i zwiększaniem odporności lokalnych systemów energetycznych na zagrożenia wynikające z tych zmian.

Koniecznym warunkiem realizacji inwestycji będzie posiadanie jasnej wizji i kompleksowych planów wykorzystania powstałej infrastruktury. Cele podejmowanych działań powinny uwzględniać:

- zdiagnozowane deficyty i potrzeby,
- specyfikę lokalną i regionalną (np. uwarunkowania wynikające z ukształtowania terenu, zabudowy, warunków przewietrzania; obszary, gdzie występują przekroczenia stężenia PM-10, zgodność z planami gospodarki niskoemisyjnej),
- zasady ustalone w ramach właściwych polityk krajowych,
- uzyskanie efektu synergii i spójności interwencji,
- długofalowe uwarunkowania sektora energetyki, w tym kierunki zaopatrzenia regionu / kraju w energię, rozwój generacji rozproszonej, dostępność paliw kopalnych itd.

Działania związane z przeciwdziałaniem ubóstwu energetycznemu w miarę możliwości powinny być powiązane z podejmowanymi na danym terenie projektami EFS.

Należy zwrócić uwagę, aby cele projektu zdefiniowane w analizie spełniały następujące założenia:

- a) jasno wskazywały, jakie korzyści społeczno-gospodarcze można osiągnąć dzięki wdrożeniu projektu,*
- b) były logicznie powiązane ze sobą (w przypadku, gdy w ramach projektu realizowanych jest jednocześnie kilka celów),*
- c) na tyle, na ile to możliwe powinny zostać skwantyfikowane poprzez określenie wartości bazowych i docelowych oraz metodę pomiaru poziomu ich osiągnięcia,*
- d) określały, czy całkowite korzyści (tzw. całościowy przyrost dobrobytu) osiągnięte w wyniku realizacji projektu uzasadniają jego koszty,*
- e) były logicznie powiązane z ogólnymi celami odnosnych funduszy, tj. wymagane jest określenie zbieżności celów projektu z celami realizacji danej osi priorytetowej programu operacyjnego.*

- Wytyczne MRIF.

Podczas formułowania celów projektu należy uwzględnić cele przedstawione w Programie oraz Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych. W sposób szczególny uwzględnić należy cele związane z przeciwdziałaniem i adaptacją do zmian klimatu.

Narzędziem, które umożliwi spełnienie ww. wymogów może być analiza SMART, która wymaga sprawdzenia celów projektu pod względem podstawowych parametrów (wskaźników oddziaływania) oraz określa ramy czasowe ich osiągnięcia.

Analiza SMART może mieć postać tabeli:

Specific (konkretny)	– czy cel jest ujęty w sposób konkretny?
Measurable (mierzalny)	– czy można zmierzyć poziom jego osiągnięcia?

Achievable/available (osiągalny)	– czy posiadamy zasoby, aby go osiągnąć?
Realistic (realistyczny)	– czy cel jest możliwy do osiągnięcia w założonym zakresie i skali oddziaływania?
Timed (określony w czasie)	– czy cel jest określony w czasie?

Typowe błędy dotyczące określania celów projektu:

- 1) cele są faktycznie działaniami zaplanowanymi w projekcie, np.:
 - *celem projektu jest wymiana 100 szt. niskosprawnych kotłów węglowych ...*
 - 2) cele nie są mierzalne lub brak wskaźników pomiaru, np.:
 - *celem projektu jest poprawa jakości życia...*
 - 3) brak powiązania celów projektu ze zdiagnozowanymi problemami, np.:
 - *celem strategicznym projektu jest poprawa dostępności oraz podniesienie jakości systemu ciepłowniczego na terenie gminy (cel jest błędnie określony, jeżeli wcześniej nie podano konkretnych problemów związanych z dostępnością do sieci ciepłowniczej),*
 - 4) cele są nieadekwatne do zakresu projektu lub potrzeb odbiorców, np.:
 - *celem projektu jest uzyskanie autonomii energetycznej w gminie w wyniku zastąpienia 50 kotłów „wszystkopalnych” nowymi kotłami gazowymi.....*
 - *celem projektu jest przyłączenie do sieci ciepłowniczej osiedla A. W wyniku podłączenia budynków do sieci ciepłowniczej nastąpi zastąpienie indywidualnych źródeł ciepła (niskosprawnych kotłów „wszystkopalnych”).*
- Cel projektu będzie wątpliwy przy braku szczegółowej analizy popytu na przyłączenie do ww. sieci.

2.2. Przedmiot i produkty projektu

W punkcie niniejszym **należy krótko opisać**, co będzie przedmiotem projektu (efekty rzeczowe), przy wykorzystaniu danych liczbowych i podstawowych parametrów technicznych inwestycji. Należy zamieścić zestawienie tabelaryczne z wyszczególnionymi rodzajami i liczbą nowych źródeł ciepła, przyłączami do sieci ciepłowniczej (przykładowa tabela poniżej).

	Wyszczególnienie:	Dane:	
1.	Kotły gazowe	Liczba (szt.)	moc łączna (kW)
2.	Kotły na biomasę (pellet)	Liczba (szt.)	moc łączna (kW)
3.	Kotły na biomasę (zgazowujące)	Liczba (szt.)	moc łączna (kW)
4.	Zastosowania ciepła sieciowego (c.o. + c.w.u.)	Liczba (szt.)	moc łączna (kW)
5.	Zastosowanie ciepła sieciowego (tylko c.w.u.)	Liczba (szt.)	moc łączna (kW)
6.	Przyłącza gazowe:	Liczba (szt.)	-
7.	Przyłącza ciepłownicze:	Liczba (szt.)	Długość (mb)
8.	Dokumentacja techniczna (zakres prac u odbiorców ostatecznych)	Tak / nie	-
9.	Prace objęte limitem 30 % wydatków w projekcie	Tak / nie	-
	- roboty instalacyjne	Tak / nie	-
	- roboty remontowe	Tak / nie	-
	- wymiana / ocieplenie przegród budowlanych	Tak / nie	-
10.	Promocja projektu	Tak / nie	Wydatek niekwalifikowany.

Szczegółowe informacje dotyczące zakresu rzeczowego inwestycji należy przedstawić w załączniku nr 7, który stanowi syntetyczny opis techniczny projektowanych urządzeń, instalacji i prac. W celu uniknięcia rozbieżności i powielania informacji w studium nie należy zamieszczać szczegółowych parametrów poszczególnych instalacji i urządzeń.

Należy pamiętać o logicznym powiązaniu zakresu rzeczowego projektu z wcześniej opisanymi potrzebami i celami projektu. Uzasadnienie powinno obejmować:

- funkcje rozwiązań technicznych / wyposażenia zaproponowanych w projekcie,
- wykazanie zbieżności i logiczne powiązanie rozwiązań wypracowanych w ramach projektu z celami projektu.

W projektach z zakresu wymiany źródeł energii w szczególny sposób należy zwrócić uwagę na stosowanie nowoczesnych rozwiązań technicznych np.:

- spełniających wymogi BAT – najlepszych dostępnych technik,
- standardów określonych w *Wytycznych kwalifikowania wydatków w ramach RPO*,
- o wysokim potencjale redukcji GHG,
- charakteryzujące się niskim tzw. „śladem węglowym”,
- które realizują wymogi pakietu Europa 2020 (np. poprzez rozwiązania adaptacyjne i odporność na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu).

Planowane przedsięwzięcie należy również opisać za pomocą wskaźników produktu ustalonych dla danego naboru wniosków o dofinansowanie. Wskaźniki produktu odnoszą się do bezpośrednich, materialnych efektów realizacji przedsięwzięcia, które można zmierzyć konkretnymi wielkościami fizycznymi.

Wskaźniki produktu powiązane są bezpośrednio z wydatkami ponoszonymi w projekcie i powinny być objęte **wydatkami kwalifikowanymi**. Przy doborze wskaźników należy kierować się koniecznością szczegółowego zobrazowania zakresu projektu.

Wskaźniki produktu są niezbędne do monitorowania postępu realizacji projektów i Programu. Zaleca się przy tym zastosowanie tabeli, np. jak niżej:

Wskaźniki			Jednostka miary	Wartość docelowa
Wskaźniki kluczowe				
(nazwa) (czego dotyczy?, jakiego rodzaju, liczby i mocy urządzeń)			(jednostka)	(wartość)
Wskaźniki specyficzne dla programu				
(nazwa) (czego dotyczy?, jakiego rodzaju, liczby i mocy urządzeń)	(jednostka)	(wartość)	(jednostka)	(wartość)
Wskaźniki specyficzne dla projektu				

Informacje muszą być zgodne z wnioskiem o dofinansowanie.

Wartości uzyskanych produktów wynikać będą najczęściej z protokołów odbioru robót, dostaw i usług, inwentaryzacji geodezyjnej powykonawczej i innych dokumentów związanych z rozliczeniami inwestora z wykonawcą.

Wskaźniki produktu występują z dniem odbioru i przekazania inwestycji do użytkowania.

Poza określeniem wskaźników konieczne jest przedstawienie krótkiej informacji, **czego dany wskaźnik dotyczy** – zgodnie z zakresem danego projektu. Należy konkretnie uzasadnić planowane do uzyskania wartości wskaźników, a także zwrócić uwagę na rzetelne i wyważone planowanie ich wartości. W przypadku projektów partnerskich należy dodatkowo wskazać, który partner odpowiada za osiągnięcie danego wskaźnika (lub jakiej wartości częściowej).

Przykład:

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość docelowa
Wskaźniki kluczowe		
Liczba zainstalowanych nowych kotłów gazowych [szt.]	Szt.	340
Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE [szt.]	Szt.	80
Długość wybudowanej sieci ciepłowniczej [km]	km	0,2
Liczba wybudowanych / przebudowanych wymiennikowni ciepła sieciowego [szt.]	Szt.	20
Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła [szt.]	Szt.	440
<p>W ramach projektu polegającego na wymianie źródeł ciepła w 440 budynkach w gminie X zastosowane zostaną następujące nowe źródła ciepła:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kotły gazowe – 340 szt., • kotły na biomasę – 80 szt., • przyłączenia do sieci ciepłowniczej – 20 szt. (20 węzłów + 200 mb przyłączy). <p>Łączna liczba zmodernizowanych źródeł ciepła wynosi 440 szt.</p> <p><i>Pomiar na podstawie protokołów odbioru oraz umowy z mieszkańcami.</i></p>		

Źródłem danych o wskaźnikach produktów podczas przygotowywania projektu będzie najczęściej dokumentacja techniczna. Źródło danych do monitorowania osiągnięcia wskaźników powinno być określone przez wnioskodawcę. Mogą to być różnego rodzaju sprawozdania, raporty lub np. protokoły odbioru robót i dostaw. Należy zadbać, aby dokumenty te w swojej treści jednoznacznie potwierdzały fakt osiągnięcia wskaźników.

Brak osiągnięcia zaplanowanych wskaźników może wiązać się z koniecznością zwrotu części lub całości dofinansowania (patrz np. art. 52a ustawy wdrożeniowej).

2.3. Rezultaty projektu

2.3.1. Sposób podawania wskaźników

Rezultaty opisują wpływ zrealizowanego przedsięwzięcia na grupy docelowe (np. uczniów, studentów) i otoczenie społeczno-ekonomiczne, uzyskany bezpośrednio po zakończeniu realizacji projektu. Wskaźniki rezultatów są niezbędne do monitorowania efektów realizacji projektów i Programu.

Wymagane jest podanie wskaźników ustalonych dla danego naboru wniosków o dofinansowanie. Wartości należy podać zgodnie z ustaloną dla danego wskaźnika jednostką miary. Zaleca się przy tym zastosowanie tabeli, np. jak niżej:

Wskaźniki	Jednostka miary	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (rok)	Wartość wskaźnika w pierwszym roku po zakończeniu realizacji projektu
Wskaźniki kluczowe				
(nazwa)	(jednostka)	(wartość)	(wartość)	(wartość)

Wskaźniki specyficzne dla programu

(nazwa)	(jednostka)	(wartość)	(wartość)	(wartość)
---------	-------------	-----------	-----------	-----------

Wskaźniki specyficzne dla projektu

(nazwa)	(jednostka)	(wartość)	(wartość)	(wartość)
---------	-------------	-----------	-----------	-----------

W pozycji „rok bazowy” prezentowana jest wartość wskaźników według stanu sprzed realizacji projektu. Jest to rok złożenia wniosku o dofinansowanie lub rok poprzedni, w zależności od tego jakimi danymi dysponuje wnioskodawca. Pokazywana tam wartość niektórych wskaźników powinna charakteryzować dotychczasowy stopień wykorzystania lub efektywność infrastruktury. Jeżeli projekt dotyczy nowej infrastruktury, nowych obiektów lub usług należy wpisać „0”.

Termin osiągnięcia zaplanowanej wartości wskaźników jest uzależniony od harmonogramu realizacji inwestycji. Wartości docelowe mierzone są w chwili:

- zakończenia realizacji inwestycji,
- w okresie 12 miesięcy od zakończenia okresu realizacji projektu określonego w umowie/decyzji o dofinansowaniu projektu lub, o ile wynika to ze specyfiki projektu od uruchomienia przedsięwzięcia,
- w okresie trwałości projektu, na zasadach określonych przez IZ – w przypadku wskaźników, których termin realizacji został wydłużony na wniosek beneficjenta i za zgodą IZ¹.

Poza określeniem wskaźników konieczne jest przedstawienie krótkiego opisu, w którym należy określić, czego dany wskaźnik dotyczy - w odniesieniu do specyfiki danego projektu oraz przedstawić konkretne uzasadnienie dla planowanych do uzyskania wartości wskaźników. W przypadku projektów partnerskich należy dodatkowo wskazać, który partner odpowiada za osiągnięcie danego wskaźnika (lub jakiej wartości częściowej).

Ze szczególną uwagą i rzetelnością określić i uzasadnić należy wskaźniki rezultatu, które mają wpływ na dokonanie oceny jakościowej wniosku o dofinansowanie. Dodatkowe wymagania i wyjaśnienia mogą być w tym zakresie podane w dokumentacji konkursowej danego naboru wniosków. Podobnie jak w przypadku wskaźników produktu, należy liczyć się z koniecznością uzyskania zaplanowanych wartości.

Należy zapewnić spójność podawanych danych z informacjami przedstawionymi we wniosku o dofinansowanie. Należy przy tym zwrócić uwagę na zapisy listy wskaźników, która jest załącznikiem do regulaminu konkursu, gdzie przedstawiono definicje wskaźników.

Przykłady dotyczące sposobu podawania wskaźników rezultatu przedstawiono w zał. nr 6 do Regulaminu konkursu – Lista wskaźników:

Przykład:

Projekt dotyczy instalacji 250 szt. kotłów gazowych w budynkach jednorodzinnych w gminie A i B, w miejsce dotychczasowych kotłów węglowych. Powierzchnia ogrzewana budynków wynosi 20000 m². Zgodnie z metodologią obliczania redukcji emisji CO² w poddziałaniu 3.3 (patrz zał. 3 a do SZOOP) redukcja emisji wynosi: 20000 m² x 0,1670 Mg/rok/m² = 3340 Mg/rok.

Prace związane z budową i przyłączeniem do sieci gazowej zakończone zostaną 15 października 2020 r. Odbiory potrważą do 15 listopada 2020 r. W takiej sytuacji wskaźniki rezultatu dotyczące ilości wyprodukowanej energii można podać w 2021 r.

	Jednostka miary	Wartość bazowa (rok 2018)	Wartość docelowa (rok 2020)	Wartość wskaźnika w pierwszym roku po zakończeniu realizacji projektu (2021)
--	-----------------	------------------------------	--------------------------------	--

¹ Patrz: Wytyczne MRIF w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020, Warszawa 18.07.2017 r.

Wskaźniki kluczowe

Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34)	tony równoważnika CO ₂	0	-	3340
---	-----------------------------------	---	---	------

Ważne jest również, aby w studium określić dokumenty, które służyć będą sprawdzeniu czy wskaźniki zostały osiągnięte po wykonaniu projektu. W przypadku projektów dotyczących wymiany źródeł ciepła jedną z najistotniejszych danych jest powierzchnia budynków / lokali objętych projektem.

Podczas monitorowania wskaźników, należy dodatkowo uwzględnić:

- zakres zaplanowanych prac i parametry urządzeń,
- warunki pogodowe,
- kalkulacje efektywności źródła energii na etapie przygotowania projektu,
- zasady oceny jakościowej projektu opisane w zał. 3a do SZOOP.

2.3.2. Uzasadnienie (obliczenie) wartości wskaźników

Każdy podawany wskaźnik rezultatu wymaga konkretnego i jednoznacznego uzasadnienia. W przypadku wskaźników, które dotyczą np. spodziewanego zmniejszenia zapotrzebowania na energię, zmniejszenia emisji GHG, PM-10 itd. w tym punkcie studium należy przedstawić stosowne obliczenia. Dopuszcza się także zamieszczenie odwołania do dokumentacji technicznej załączonej do wniosku o dofinansowanie.

Jeżeli wskaźniki rezultatu mają odzwierciedlenie w danych liczbowych, które podlegają ocenie merytorycznej, w obliczeniach należy zachować spójność danych i algorytmów. Obliczenia tych wskaźników należy wykonać zgodnie z metodologią opisaną w zał. 3 a do SZOOP.

W szczególności do obliczenia redukcji emisji gazów cieplarnianych i pyłów PM-10 należy wykorzystać Załącznik - opis kryteriów oceny merytorycznej jakościowej pn. „Zmniejszenie emisji pyłów” oraz „Roczna redukcja ekwiwalentu CO₂” dla projektów skierowanych bezpośrednio do mieszkańców gminy w działaniu 3.3. Poprawa jakości powietrza.

Szacowany roczny spadek emisji PM-10 [kg/rok]	<p>Przykład: W gminie Y, w związku z wymianą kotłów węglowych na gazowe (450 szt.) oraz biomasowe (60 szt.) u odbiorców ostatecznych zmniejszy się emisja pyłów. Powierzchnia ogrzewana budynków, w których planuje się wymianę kotłów węglowych na kotły gazowe wynosi 45000 m². Powierzchnia ogrzewana budynków, w których planuje się wymianę kotłów węglowych na biomasowe (pellet) wynosi 6000 m². Wskaźnik redukcji emisji PM-10 przy powyższych założeniach wyniesie: $\Delta E_{PM-10} = (Po \times \Delta EHP)$ $\Delta E_{PM-10} = (45000 \times 1,1458) + (6000 \times 1,1436) = 51561 + 6861,6 = 58\,422,6$ kg/rok.</p> <p>Wartość wskaźnika wynosi: 58 422,6 kg/rok.</p>
Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych [tony równoważnika]	<p>Przykład: W gminie Y, w związku z wymianą 380 szt. źródeł ciepła u odbiorców ostatecznych na kotły gazowe i podłączeniem do sieci 50 odbiorców ostatecznych, zmniejszyła się emisja pyłów. Powierzchnia ogrzewana budynków, w których planuje się wymianę kotłów węglowych na gazowe wynosi 38000 m². Powierzchnia ogrzewana budynków, w których obecnie do ogrzewania i</p>

CO2]	<p>podgrzewania c.w.u. używa się głównie drewna, a docelowo planowane jest podłączenie do sieci ciepłowniczej wynosi 5000 m².</p> <p>Wskaźnik spadku emisji CO₂eq przy powyższych założeniach wyniesie: $\Delta\text{ECO}_2 = P_o \times \Delta\text{EHC}$ $\Delta\text{ECO}_2 = (38000 \times 0,1670) + (5000 \times 0,2054) = 6346 + 1027 = 7\,373$ tCO₂eq</p> <p>Wartość wskaźnika wynosi: 7 373 tCO₂eq.</p>
------	--

2.4. Opis i ocena wariantów alternatywnych

1) Na wnioskodawcy spoczywa obowiązek wykazania, że wybrany przez niego wariant realizacji projektu reprezentuje najlepsze spośród wszelkich możliwych alternatywnych rozwiązań.

2) W tym celu wnioskodawca powinien przeprowadzić analizę wykonalności, analizę popytu oraz analizę opcji (rozwiązań alternatywnych).

3) Celem analizy wykonalności jest zidentyfikowanie możliwych do zastosowania rozwiązań inwestycyjnych, które można uznać za wykonalne m.in. pod względem technicznym, ekonomicznym, środowiskowym i instytucjonalnym.

(...)

Po przeprowadzeniu analizy wykonalności, analizy popytu oraz analizy opcji wnioskodawca powinien dokonać wyboru rozwiązania do zastosowania i sformułować jego uzasadnienie

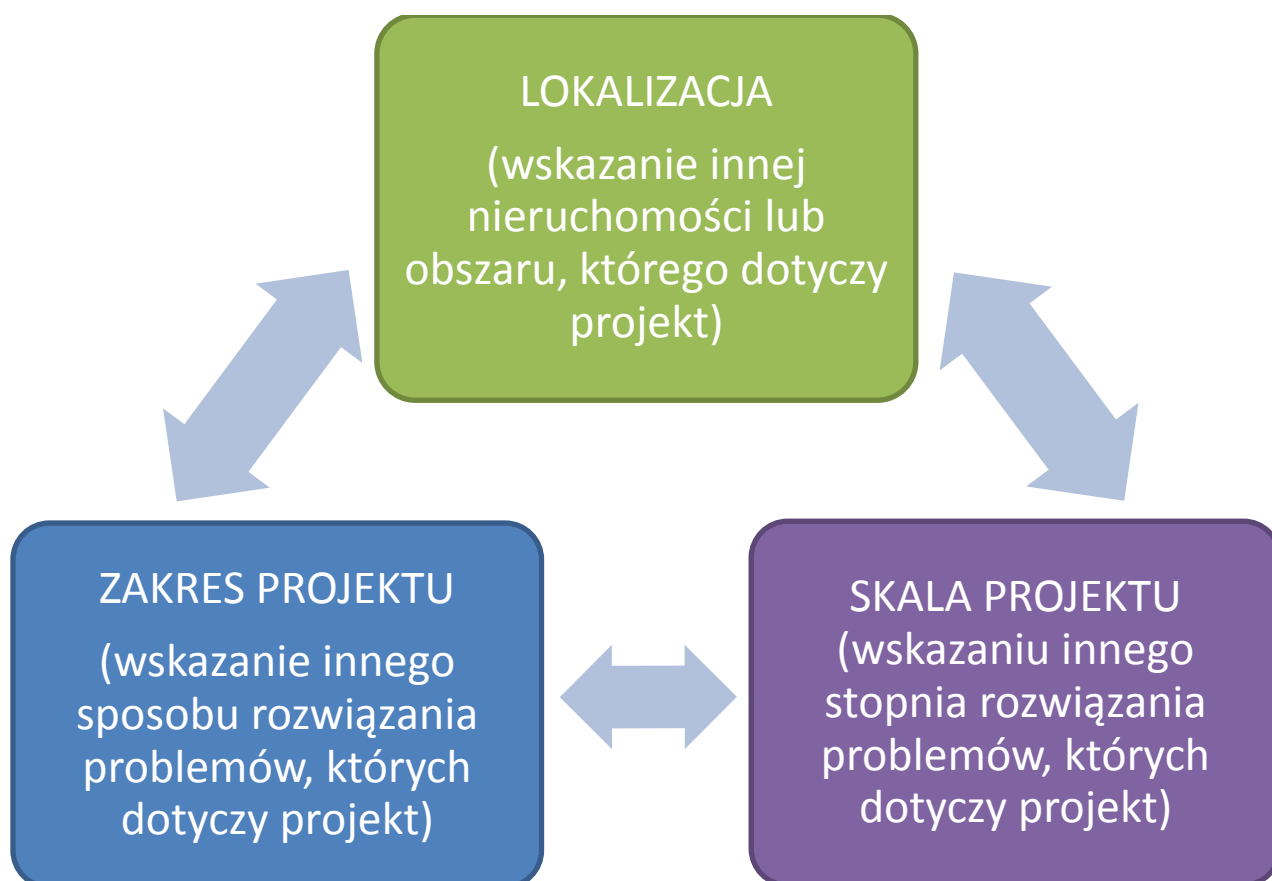
- Wytyczne MRIF

Wnioskodawca powinien opisać:

- jakie rozważał sposoby rozwiązania problemów opisanych w rozdziale 2,
- jakie są ich uwarunkowania, zalety i wady,
- dlaczego wybrano wariant objęty wnioskiem o dofinansowanie.

Należy zidentyfikować i przeanalizować 2-3 alternatywne, możliwe do realizacji rozwiązania problemów, które są podstawą do realizacji przedsięwzięcia (czyli alternatywne projekty). Należy rozpatrywać wariantowe rozwiązania w zakresie:

- lokalizacji,
- zakresu i metody rozwiązania problemu (np. zastosowanie innej technologii),
- skali projektu.

Niewystarczająca będzie analiza:

- która dotyczy tylko porównania wariantu bezinwestycyjnego z wariantem wybranym do realizacji,
- finansowania takiej samej inwestycji za pomocą kredytu,
- różnych lokalizacji, które nie są związane z istotnymi różnicami uwarunkowań prawnych, technicznych, dostępności, kosztów i efektów przedsięwzięcia.

Dla zidentyfikowanych wariantów alternatywnych należy przede wszystkim określić:

- konieczne do poniesienia nakłady i koszty przyszłej eksploatacji,
- w jakim stopniu rozwiązanie alternatywne pomoże rozwiązać problemy opisane w rozdziale 2 studium,
- jakie są uwarunkowania i czy jest ono możliwe do realizacji.

Dla projektów „parasolowych” zalecane jest przeprowadzenie analizy wariantów alternatywnych w formie analizy jakościowej – wielokryterialnej (bez względu na wartość projektu).

Analiza jakościowa (wielokryterialna) polega na porównaniu projektu oraz zidentyfikowanych wariantów w oparciu o ustalone kryteria. Przykładowe zagadnienia analizy:

- wymagane do poniesienia nakłady i koszty utrzymania,
- uwarunkowania (prawne, organizacyjne, środowiskowe, lokalizacyjne itd.) i realność realizacji,
- wpływ inwestycji na problematykę ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza i zmian klimatu (w szczególności niskiej emisji pyłów, b(a)p; związków węgla, siarki, azotu

itd., ale także np. czy warianty przewidują działania związane z ograniczaniem lub adaptacją do zmian klimatu)²,

- ułatwienie obsługi,
- poprawa standardu cieplnego w budynkach,
- ograniczanie tzw. ubóstwa energetycznego,
- zakres prac termomodernizacyjnych, skutkujących zmniejszeniem zapotrzebowania na energię,
- wprowadzanie innowacji technologicznych w zakresie wytwarzania, magazynowania, i zużycia (strat) energii,
- poprawa bezpieczeństwa użytkowników i samych obiektów,
- wzrost jakości życia (np. zmniejszenie ubóstwa energetycznego, świadomości na temat zanieczyszczenia powietrza, zamożności mieszkańców itp.).

Analiza tego typu powinna uwzględniać krótkie uzasadnienie oraz punktową ocenę spełnienia kryterium dla poszczególnych zaproponowanych wariantów. Poszczególnym kryteriom można przy tym przypisać określoną wagę, tj. współczynnik ważności danego kryterium w porównaniu do pozostałych. Preferowane powinno być rozwiązanie, które uzyska najwyższą łączną ocenę.

Przykład:

	<i>Kryterium 1</i>	<i>Kryterium 2</i>	<i>Kryterium 3</i>	<i>Suma punktów</i>
<i>Wariant 1</i>
<i>Wariant 2</i>
<i>Wariant 3</i>

2.5. Powiązania z innymi inwestycjami

Należy zamieścić krótką, konkretną informację o powiązaniach projektu z innymi działaniami podejmowanymi przez różne podmioty, czyli:

- zbliżonych pod względem lokalizacji,
- dotyczących tej samej grupy odbiorców (interesariuszy),
- dotyczących tego samego lub zbliżonego problemu lokalnej społeczności.

Informacje mogą być podane w formie tabeli. Można zamieścić mapkę lub schemat ideowy powiązań.

W przypadku instalacji ciepłych – należy rozpoznać i opisać inwestycje dotyczące elementów systemu ciepłowniczego, a także inwestycje budowlane (mieszkaniowe, publiczne, komercyjne) i związane z dostępnością paliw (np. pelletu, ekogroszku wysokiej jakości), które wpływają na zainteresowanie wymiana dotychczasowych kotłów.

Punkt ten ma szczególne znaczenie dla projektów realizowanych w formule ZIT oraz realizowanych na terenie MOF. Dla takich inwestycji istnieje wymóg powiązania, przenikania i uzupełniania się projektów z innymi przedsięwzięciami, finansowanymi z różnych źródeł (nie tylko ze środków UE). Działania takie podejmowane powinny być w celu uzyskania wartości dodatkowej, efektu synergii, który spowoduje większe korzyści niż realizacja odrębnych inwestycji.

Aby to wykazać, należy konkretnie przedstawić projekty zrealizowane lub planowane do wykonania w latach 2014-2020 (z różnych źródeł), mające związek ze składanym projektem (zwłaszcza na obszarze ZIT i MOF). Zastosować można tabelę:

² Dodatkowe informacje dotyczące analizy wariantów alternatywnych w związku z wymogami adaptacji i przeciwdziałania zmianom klimatu zawierają: *Poradnik Ministerstwa Ochrony Środowiska w zakresie przygotowania inwestycji z uwzględnieniem zmian klimatu, ich łagodzenia i przystosowania do tych zmian oraz odporności na klęski żywiołowe*, 2015 oraz *Non-paper Guidelines for Project Managers: Making vulnerable investments climate resilient*, Komisja Europejska, http://ec.europa.eu/clima/policies/adaptation/what/docs/non_paper_guidelines_project_managers_en.pdf

Tytułu projektu (zakres)	Wartość całkowita	Źródła i wartość dofinansowania	Okres realizacji	Uzasadnienie związku z projektem
...

3. Uwarunkowania prawne i organizacyjne

Realizacja projektu wymaga spełniania szeregu wymagań oraz uzyskania uzgodnień lub pozwoleń właściwych organów administracyjnych. W rozdziale niniejszym należy opisać uwarunkowania prawne oraz zasady organizacji prac dotyczących przygotowania, realizacji oraz późniejszego użytkowania nowej infrastruktury.

3.1. Uwarunkowania wynikające z procedur zagospodarowania przestrzennego i prawa budowlanego

- 1) Należy przedstawić informację na temat wszystkich wymaganych do realizacji projektu (odpowiednio według jego zakresu):
 - decyzji w sprawie lokalizacji inwestycji celu publicznego,
 - zgodności lokalizacji projektu z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego,
 - decyzji pozwolenia na budowę,
 - zgłoszeń robót budowlanych.**Informacje powinny jednoznacznie wskazywać, jakie decyzje (zgłoszenia) są wymagane dla poszczególnych zadań w projekcie.**
- 2) Należy również opisać wszystkie obiekty i rodzaje prac budowlanych, które **nie wymagają** uzyskania warunków zabudowy, pozwoleń albo zgłoszenia robót, z określeniem konkretnej podstawy prawnej.

Jeżeli wymiana źródeł ciepła dotyczyć może zabytków – należy podać informacje na temat wymaganych decyzji (uzgodnień) wymaganych na podstawie przepisów rozdziału 3 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Należy również przedstawić informacje na temat wymogów związanych z **przyłączeniem instalacji do sieci (gazowej, ciepłowniczej)**.

Punkt dotyczy także pozwoleń wydawanych na podstawie przepisów szczególnych (np. ustawy o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg, w zakresie budowy przeciwpowodziowych itd.).

Informacje podawane w tym punkcie służą potwierdzeniu spełnienia kryterium jakościowego pn. gotowość do realizacji. Zgodnie z zał. 3a do SZOOP: „5 punktów przyznawane będzie, jeżeli projekt dotyczy wyłącznie robót budowlanych i urządzeń, których montaż nie wymaga uzyskania pozwolenia na budowę ani dokonania zgłoszenia robót budowlanych”.

Informacje najlepiej przedstawić w formie tabeli.

Zadanie / zakres	Wymogi do realizacji zakresu:
100 szt. kotłów na biomasę (pellet) w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych (prace wewnątrz budynków, nie przewiduje się wykonania nowych, przebudowy instalacji kominowych)	Brak konieczności uzyskania: <ul style="list-style-type: none">– warunków zabudowy (art. 50 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym),– pozwolenia na budowę (art. 29 ust 1, p. 27),– zgłoszenia robót (prace nie są wymienione w art. 30 ust. 1 ww. ustawy).

3.2. Pomoc publiczna

W studium wykonalności należy przedstawić wyjaśnienia dotyczące występowania (lub braku) pomocy publicznej związanej z dofinansowaniem poszczególnych elementów projektu (instalacji, źródeł energii, osprzętu):

- pomiędzy IZ RPO a wnioskodawcą (partnerami) – na tzw. I poziomie,
- oraz pomiędzy wnioskodawcą (partnerem) a odbiorcami ostatecznymi – na tzw. II poziomie.

- 1) Dofinansowanie przyznawane przez IZ RPO w ramach projektów „parasolowych” co do zasady **nie stanowi pomocy publicznej** dla wnioskodawcy (gminy).

Należy jednocześnie pamiętać, że dofinansowanie kosztów nowego urządzenia grzewczego przekazanej przez gminę na rzecz odbiorcy ostatecznego może stanowić pomoc de minimis.

Pomoc taka powinna być przyznawana na rzecz odbiorców ostatecznych w formie pomocy de minimis.

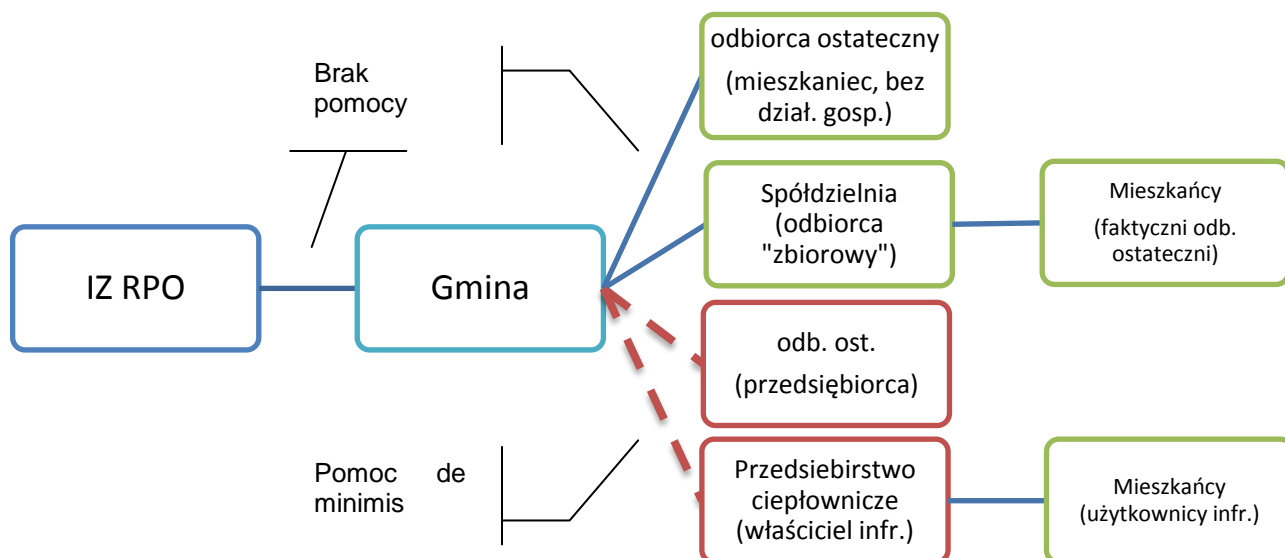
Gmina będzie zobowiązana udzielać pomocy de minimis w każdym przypadku, gdy:

- instalacja będzie wykorzystywana przez przedsiębiorcę do działalności gospodarczej (np. wymiana kotła dotyczy obiektu produkcyjno-magazynowego),
- członkowie gospodarstwa domowego, które korzysta z ogrzewania, prowadzą działalność gospodarczą (np. jeden z członków rodziny prowadzi w domu, gdzie zainstalowano kocioł na biomasę biuro rachunkowe; podobnie jeśli kocioł zasila budynek mieszkalny i zabudowania gospodarcze, gdzie prowadzony jest zakład naprawy samochodów).

Gmina jest zobowiązana do zapewnienia spełnienia warunków udzielania pomocy de minimis na rzecz odbiorców ostatecznych.

Jeżeli infrastruktura będzie stanowiła własność gminy, a po upływie okresu trwałości – odbiorców ostatecznych, pomoc publiczna pomiędzy IZ RPO a przedsiębiorstwem ciepłowniczym nie wystąpi.

Ustalenie, czy pomoc wystąpi pomiędzy wnioskodawcą (gminą) a partnerem wymaga indywidualnej oceny.

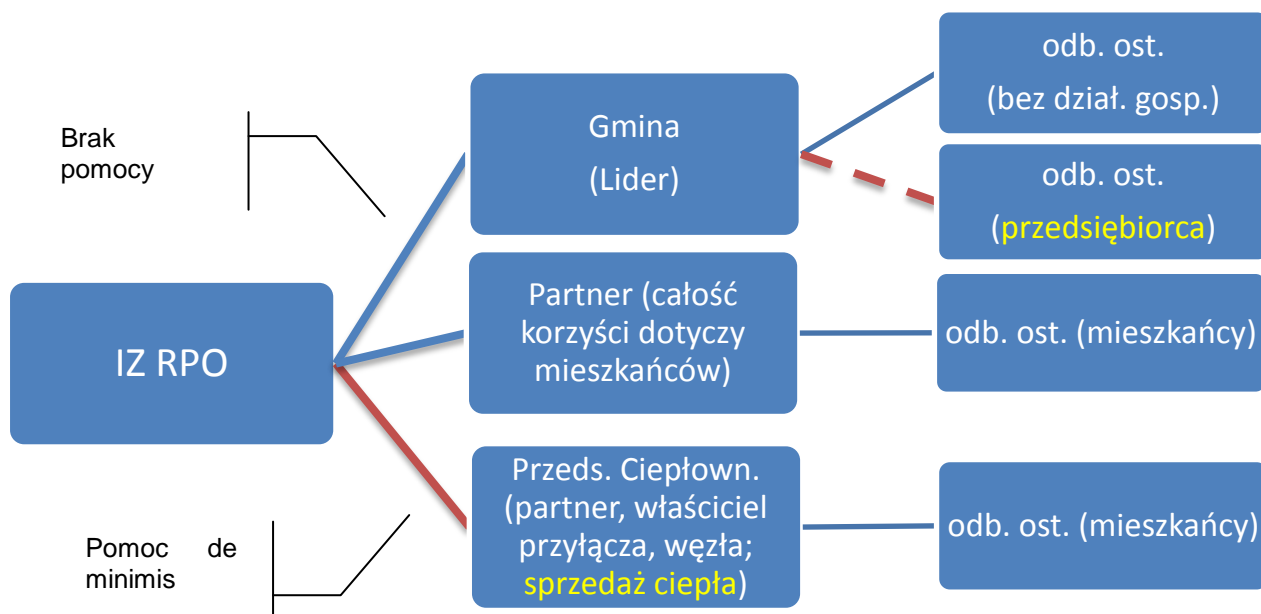

- 2) Dofinansowanie przyznawane przez IZ RPO **może stanowić pomoc de minimis**, w przypadku gdy partnerem projektu jest podmiot, który prowadzi działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów o pomocy publicznej. Dotyczy to w szczególności **przedsiębiorstw ciepłowniczych**, które prowadzą działalność gospodarczą związaną z produkcją i/lub dystrybucją ciepła.

Pomoc de minimis pomiędzy IZ RPO a partnerem projektu zaistnieje, gdy partner prowadzący działalność gospodarczą, uzyska korzyść w wyniku udziału w projekcie dzięki infrastrukturze wytworzonej w jego ramach. Z punktu widzenia oceny istotne jest uzyskanie korzyści – dofinansowania, prawa własności do infrastruktury pozyskanej na warunkach korzystniejszych niż rynkowe, która wykorzystywana jest do działalności gospodarczej. Dotyczy to w szczególności przedsiębiorstwa ciepłowniczego, które uzyska dofinansowanie na realizację przyłączy (poniesie tylko ułamkowy wydatek na ich wykonanie). Przyłącza co do zasady są własnością takiego przedsiębiorstwa oraz są wykorzystywane przez nie do działalności gospodarczej – sprzedaży energii cieplnej.

Specyficzna sytuacja dotyczy **spółdzielni mieszkaniowych i TBS**, które zgodnie z pismem UOKiK z 12 grudnia 2014 r. znak DDO-52-445(2)/14/ES, traktowane są zawsze jako przedsiębiorcy. Jeżeli jednak całość korzyści wynikających z realizacji projektu transferowana jest na ostatecznych odbiorców (mieszkańców) to pomoc publiczna nie wystąpi (pismo UOKiK DDO-52-86 (2)/17/AKI z 10 marca 2017 r.). Jeżeli spółdzielnia (reprezentująca swoich mieszkańców) będzie uczestniczyła w projekcie, zrealizuje np. węzeł ciepłowniczy i instalacje w częściach wspólnych i mieszkaniach, zaś całość korzyści z tego tytułu przeniesie na mieszkańców, to pomoc de minimis nie wystąpi.

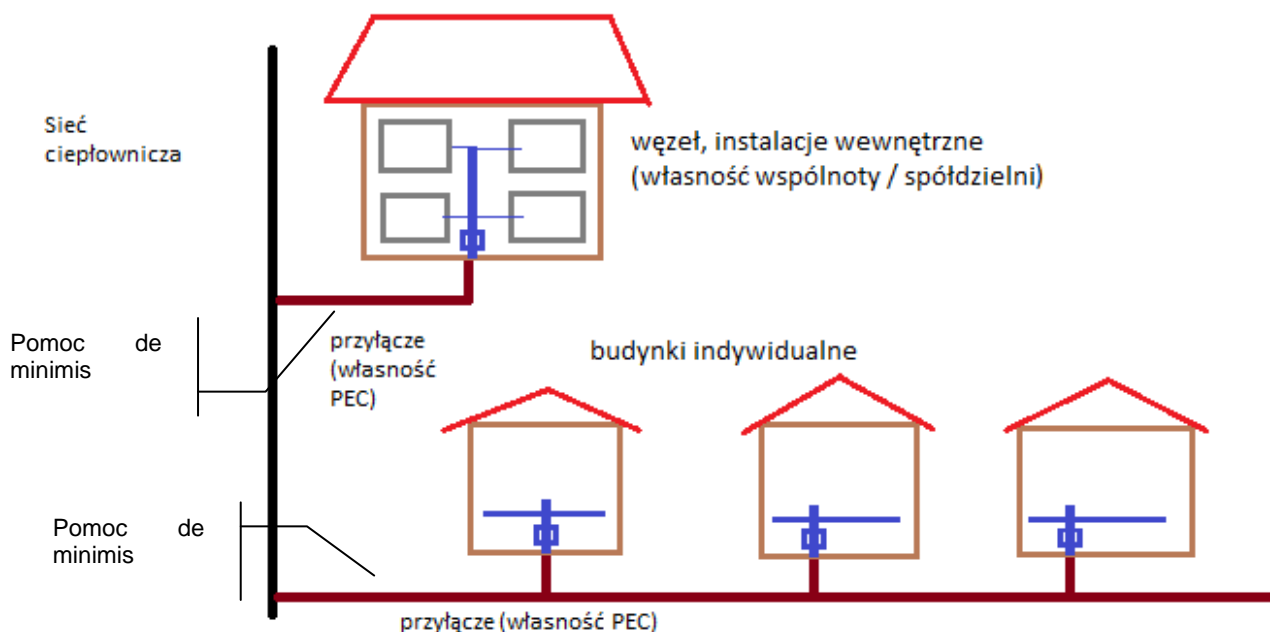
Analogiczna sytuacja dotyczy **wspólnot mieszkaniowych** – podmiotów powołanych do reprezentowania mieszkańców i zarządzania częściami wspólnymi budynków mieszkalnych. Wspólnota może uczestniczyć w projekcie „parasolowym”. Jeżeli w wyniku zmiany źródeł ciepła rozliczenia kosztów dostawy energii dotyczą tylko mieszkańców to pomoc nie wystąpi. Całość ewentualnych korzyści uzyskują mieszkańcy, a nie wspólnota.

Należy przeanalizować kwestię kto będzie uzyskiwał korzyści w wyniku realizacji projektu. Jeżeli całość korzyści będzie przenoszona na mieszkańców to pomoc nie występuje.

Pomoc wystąpi np. w sytuacji gdy:

- przedsiębiorstwo ciepłownicze jest partnerem projektu i wykona (nawet nieodpłatnie dla mieszkańców) przyłącza i węzły cieplne; uzyskuje korzyść w postaci dofinansowania nabycia infrastruktury, którą następnie będzie wykorzystywać do działalności gospodarczej (sprzedaży ciepła).

3) W przypadku wystąpienia przesłanek udzielenia pomocy publicznej pomiędzy IZ RPO a wnioskodawcą, partnerem projektu w niniejszym konkursie jest możliwe udzielenie tylko pomocy de minimis.

W ramach niniejszego konkursu może być udzielona tylko pomoc de minimis na podstawie Rozporządzenia Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art.

107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis (Dz. U. UE L 352 z 24.12.2013) oraz Rozporządzenia MliR z dnia 19 marca 2015 r. w sprawie udzielania pomocy de minimis w ramach regionalnych programów operacyjnych na lata 2014-2020.

Wnioskodawca, który ubiega się o dofinansowanie na ww. podstawie w studium wykonalności musi podać konkretne argumenty, że projekt spełnia warunki udzielenia pomocy, w tym zwłaszcza odnośnie do:

- występowania lub braku powiązań wnioskodawcy z innymi jednostkami gospodarczymi, na zasadach opisanych w art. 2 ust. 2 Rozporządzenia KE nr 1407/2013,
- pomocy de minimis otrzymanej przez przedsiębiorstwo (łącznie z ewentualnymi jednostkami powiązanymi) w roku obecnym i 2 lat poprzednich,
- kalkulację czy łącznie z wnioskowaną pomocą de minimis nie zostaną przekroczone limity 200 tys. euro (100 tys. euro dla przedsiębiorstw transportowych)
- kumulacji pomocy.

W studium należy podać jednoznaczną informację, czy wnioskodawca / partner (i ewentualne podmioty powiązane) taką pomoc uzyskał. Jeżeli tak, to w formie poniżej przedstawionej tabeli, należy podać łączną wartość pomocy de minimis, otrzymanej w ciągu bieżącego roku (2018) oraz dwóch poprzedzających go lat podatkowych (2017, 2016). Dodatkowo, w ramach zał. 14 do wniosku należy dołączyć uwierzytelnione kopie zaświadczeń o udzielonej pomocy de minimis uzyskanej w tym okresie. Limit pomocy de minimis powinien być spełniony na dzień podpisania umowy o dofinansowanie – biorąc pod uwagę stan na dzień podpisania umowy o dofinansowanie (patrz § 11 Regulaminu konkursu).

Ze względu na przewidywany termin rozstrzygnięcia konkursu i podpisywania umów o dofinansowanie na początku 2019 r. kwestia dostępnego limitu może wymagać wyjaśnień ze strony wnioskodawcy.

Lp	Podmiot udzielający pomocy	Data udzielenia pomocy (dd-mm-rrrr)	Forma pomocy	Wartość pomocy brutto (EDB) ⁴ (w PLN)	Wartość pomocy brutto (EDB) (w EUR)
1.					
2.					
...					
SUMA:					

Uwaga! jednostki gospodarcze, które są ze sobą powiązane wyłącznie dlatego, że każda z nich jest bezpośrednio związana z danym organem publicznym lub danymi organami publicznymi, nie są traktowane jako wzajemnie powiązane.

³ „2. Do celów niniejszego rozporządzenia „jedno przedsiębiorstwo” obejmuje wszystkie jednostki gospodarcze, które są ze sobą powiązane co najmniej jednym z następujących stosunków:

- jedna jednostka gospodarcza posiada w drugiej jednostce gospodarczej większość praw głosu akcjonariuszy, wspólników lub członków;
- jedna jednostka gospodarcza ma prawo wyznaczyć lub odwołać większość członków organu administracyjnego, zarządzającego lub nadzorczego innej jednostki gospodarczej;
- jedna jednostka gospodarcza ma prawo wywierać dominujący wpływ na inną jednostkę gospodarczą zgodnie z umową zawartą z tą jednostką lub postanowieniami w jej akcie założycielskim lub umowie spółki;
- jedna jednostka gospodarcza, która jest akcjonariuszem lub wspólnikiem w innej jednostce gospodarczej lub jej członkiem, samodzielnie kontroluje, zgodnie z porozumieniem z innymi akcjonariuszami, wspólnikami lub członkami tej jednostki, większość praw głosu akcjonariuszy, wspólników lub członków tej jednostki.

Jednostki gospodarcze pozostające w jakimkolwiek ze stosunków, o których mowa w akapicie pierwszym lit. a)–d), za pośrednictwem jednej innej jednostki gospodarczej lub kilku innych jednostek gospodarczych również są uznawane za jedno przedsiębiorstwo”. - Art. 2 ust. 2 Rozporządzenia KE nr 1407/2013

Wyjątek dotyczy sytuacji opisanej w p. 4 preambuły ww. Rozporządzenia KE, zgodnie z którym jednostki gospodarcze, które są ze sobą powiązane wyłącznie dlatego, że każda z nich jest bezpośrednio związana z danym organem publicznym lub danymi organami publicznymi, **nie będą traktowane jako powiązane**.

⁴ Wartość pomocy należy podać jako ekwiwalent dotacji brutto (EDB) wyliczony zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie szczegółowego sposobu obliczania wartości pomocy publicznej udzielanej w różnych formach.

Na etapie opracowania wniosku o dofinansowanie do ustalenia wartości limitu pomocy de minimis objętej wnioskiem należy przyjąć **kurs 1 euro = 4,20 zł**. Ostateczna wartość pomocy de minimis ustalona zostanie według kursu z dnia podpisania umowy o dofinansowanie projektu, **co może oznaczać zmniejszenie dofinansowania**.

Możliwa jest sytuacja, gdy w projekcie wydatki dotyczące części zakresu projektu są finansowane w formie pomocy de minimis, z innego – na zasadach ogólnych, bez pomocy publicznej.

3.3. Inne uwarunkowania prawne

Należy przedstawić informację, czy realizacja inwestycji wymagała (lub jest uzależniona od) przeprowadzenia szczególnych postępowań związanych np. z:

- warunkami przyłączenia do sieci dystrybucyjnej,
- uwarunkowaniami prawnymi (np. toczące się postępowanie o zwrot nieruchomości),
- warunkami środowiskowymi, geologicznymi i geotechnicznymi, istnieniem stref ochronnych,
- warunkami technicznymi i bezpieczeństwa pożarowego,
- innymi warunkami (np. związanymi z bezpieczeństwem budowli) lub wynikającymi np.: ze stwierdzonych przez upoważnione organy administracyjne znacznych przekroczeń stężeń zanieczyszczeń itd.

3.4. Zgodność z kryteriami dopuszczającymi RPO

W tym punkcie studium należy krótko uzasadnić, że zakres rzeczowy projektu jest zgodny z kryteriami **specyficznymi oceny formalnej i merytorycznej projektu**.

Kryteria te są określone w załączniku nr 3a do *Szczegółowego opisu osi priorytetowych RPO WP 2014-2020* oraz w załącznikach do regulaminu danego konkursu.

W działaniu 3.3 dla projektów tzw. „parasolowych” są to kryteria:

a) oceny formalnej:

- **ograniczenia terytorialne** – które dotyczy poddziałania 3.3.1: nie jest możliwe wsparcie wymiany źródeł ciepła (w tym kotły, ciepło sieciowe itd.) na terenie gmin należących do ROF),
- **lokalizacja inwestycji** - urządzenia grzewcze mogą być dofinansowane wyłącznie w budynkach zlokalizowanych na obszarach gmin, na terenie których stwierdzono lub zdiagnozowano przekroczenia dopuszczalnych wartości stężeń pyłu zawieszonego PM₁₀ 24h),
- **ograniczenie w zakresie dodatkowych kosztów** (wydatków na prace instalacyjne, remontowe, termomodernizacyjne – zgodnie z zał. 7 do SZOOP).

b) oceny merytorycznej:

- **zgodność z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej** (dotyczy tylko poddziałania 3.3.1),
- **warunki instalowania kotłów** (brak ekonomicznego uzasadnienia podłączenia budynku do sieci ciepłowniczej, zwiększenie efektywności energetycznej, zmniejszenie emisji CO₂ i innych zanieczyszczeń powietrza o co najmniej 30%).
- **zgodność wspieranych inwestycji z przepisami dotyczącymi emisji zanieczyszczeń i efektywności energetycznej** - w zakresie kotłów na paliwo stałe (biomasa) i kotłów na paliwo gazowe zastosowanie mają wymogi Dyrektywy 2009/125/WE „Ekoprojekt” oraz klasy 5. Ponadto kotły spalające biomasę muszą być wyposażone w automatyczny podajnik paliwa (nie dotyczy kotłów zgazowujących) i nie mogą posiadać rusztu awaryjnego ani elementów umożliwiających jego zamontowanie. Kotły gazowe – klasa co najmniej A.

- **komplementarność z działaniami zwiększającymi efektywność energetyczną** (przyłącze do sieci ciepłowniczej oraz nowy kocioł może być instalowany/e wyłącznie w budynkach, w których w okresie ostatnich 10 lat wykonano inwestycje zwiększające efektywność energetyczną i ograniczające zapotrzebowanie na energię w budynku lub w budynku spełniającym normy zapotrzebowania na energię opisane w zał. 3a do SZOOP).

Uzasadnienie najlepiej przedstawić w formie tabeli, np.:

Lp.	Nazwa kryterium	Uzasadnienie
1)		
2)		

Uwaga! uzasadnieniem nie jest tylko stwierdzenie „tak / nie”. Należy podać konkretne argumenty potwierdzające spełnienie warunków.

3.5. Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych

Podczas podejmowania decyzji o dofinansowaniu projektu istotne są informacje wskazujące na spójność przedsięwzięcia z dokumentami o charakterze strategicznym w wymiarze krajowym, regionalnym i lokalnym.

W tym punkcie należy potwierdzić zgodność projektu z wymogami dokumentów strategicznych wskazanych w punkcie 19 Limity i ograniczenia w realizacji projektów oraz w kryteriach dopuszczających oceny formalnej Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych, dla poszczególnych działań RPO.

Ustalenia wynikające z analizy mogą mieć formę tabeli:

Nazwa dokumentu (strategii, programu, planu)	Uzasadnienie zgodności projektu ze strategią (planem)
...	...

Należy przy tym uwzględnić:

- Program ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej z uwagi na stwierdzone przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM₁₀, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu,
- Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020),
- Strategię Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020.

Dodatkowo można również wskazać inne dokumenty strategiczne, np.:

- Strategię Rozwoju Kraju do 2020,
- Strategię Innowacyjności i Efektywności Gospodarki,
- Program Strategicznego Rozwoju Bieszczad,
- Program Strategiczny Błękitny San,
- Regionalną Strategię Innowacji Województwa Podkarpackiego,
- Program Zagospodarowania Przestrzennego Województwa,
- Strategię Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020,
- dokumenty dotyczące krajowej polityki sektora energetycznego, efektywności energetycznej oraz ochrony powietrza.

3.6. Zgodność projektu z polityką równych szans

Należy opisać przewidziane w projekcie działania i oddziaływania przedsięwzięcia w zakresie polityki równości szans, której zasady powinny być przestrzegane na każdym etapie realizacji projektu.

Zakres rzeczowy projektu (rozwiązania techniczne i technologiczne dotyczące nowych źródeł ciepła i ich obsługi) musi spełniać wymogi wynikające ze standardów architektonicznych stanowiących załącznik nr 2 do Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020 (<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/wytyczne-w-zakresie-realizacji-zasady-rownosci-szans-i-niedyskryminacji-oraz-zasady-rownosci-szans/>).

Zgodnie z p. 5.2.1. ww. Wytycznych wnioskodawca może wykazać, że dostępność nie dotyczy danego produktu na przykład z uwagi na brak jego bezpośrednich użytkowników. Produkt, który jest neutralny w zakresie wymogów dostępności, jest zgodny z zasadą równości szans i niedyskryminacji w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

W przypadku wskazania neutralnego wpływu produktu/produktów projektu na ww. zasady, należy przedstawić szczegółowe uzasadnienie dla braku możliwości zastosowania zasad.

3.7. Charakterystyka wnioskodawcy

Należy dokonać krótkiego opisu organizacji zgłaszającej projekt, w tym formę prawną, organ założycielski i zakres działalności.

Dalsze informacje powinny odnosić się do sposobu zorganizowania działań związanych z:

- przygotowaniem inwestycji,
- zgłoszeniem i obsługą wniosku o dofinansowanie,
- podpisaniem umowy,
- procedurami przetargowymi i zawieraniem umów z wykonawcami,
- nadzorem technicznym,
- **zabezpieczeniem środków na realizację inwestycji** (sytuacja finansowa podmiotu, zdolność kredytowa) oraz rozliczeniami finansowymi,
- odbiorami częściowymi i końcowym,
- przekazaniem inwestycji do użytkowania i jej użytkowaniem, podmiotem odpowiedzialnym za eksploatację przedmiotu inwestycji po jej zakończeniu (operatorem),
- zapewnieniem trwałości projektu i osiągnięcia zaplanowanych celów.

Informacje można podać w formie tabeli lub schematu, np.:

Zadanie	Podmiot, zakres działań
<i>Przygotowanie inwestycji</i>	<ul style="list-style-type: none">– Wydział inwestycji i remontów – przygotowanie dokumentacji budowlanej uzyskanie pozwolenia na budowę i decyzji środowiskowej– Wydział finansowy – zabezpieczenie środków na realizację inwestycji– Wydział pozyskiwania funduszy – opracowanie wniosku i kompletu załączników, obsługa procesu oceny
...	– ...

3.8. Partnerzy i opis zasad partnerstwa

Unia Europejska promuje przedsięwzięcia realizowane przy współpracy wielu podmiotów i zaangażowanie ich w przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie i ocenę projektów.

Partnerstwo powinno dotyczyć nie tylko uzyskania konkretnego produktu w projekcie, ale również osiągnięcia i utrzymywania rezultatów. Atutami współpracy przy realizacji projektu może być możliwość wymiany informacji, zwiększenie zaangażowania instytucji publicznych i społecznych, lepszego poznania celów i uwarunkowań projektu, objęcie działaniami szerszego terytorium lub grupy społecznej.

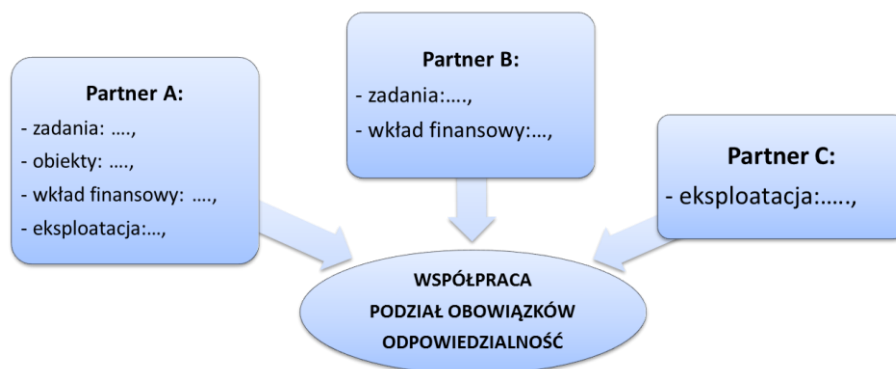
W przypadku, gdy projekt realizowany jest z udziałem innych podmiotów, należy:

- krótko opisać każdego partnera projektu, w tym formę prawną, organ założycielski i zadania statutowe,
- scharakteryzować zakres ich zaangażowania oraz kompetencje związane z jego realizacją.

W szczególności należy opisać:

- prawną podstawę współpracy (umowę, porozumienie administracyjne – czy zostały zawarte w drodze procedur określonych w ustawie z 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020; krótko opisać procedurę wyboru partnera będącego podmiotem spoza sektora finansów publicznych);
- główne prawa i obowiązki partnera (-ów) związane z realizacją projektu, w tym:
 - o zadania dotyczące określenia celów, zakresu i przygotowania inwestycji,
 - o procedur wyboru wykonawców,
 - o udziału finansowego i zasad rozliczeń pomiędzy partnerami, wykonawcą i IZ RPO,
 - o odbiorów,
 - o eksploatacji,
 - o monitorowania efektów;
- kwestie własności i finansowania produktów projektu w okresie wymaganej trwałości projektu (5 lat od rozliczenia końcowego).

W przypadku konkretnych projektów występować mogą sytuacje specyficzne, które należy opisać. Analiza może być uzupełniona tabelami, grafami, aby ułatwić zrozumienie podziału obowiązków pomiędzy partnerami.

3.9. Opis podmiotu odpowiedzialnego za eksploatację przedmiotu inwestycji po jej zakończeniu

Niniejszy punkt powinien zawierać informacje służące do ustalenia i oceny, czy wybudowana infrastruktura będzie w odpowiedni sposób utrzymywana i zarządzana w przyszłości.

- 1) Przede wszystkim należy określić, jaki podmiot będzie zarządzał infrastrukturą powstałą w wyniku realizacji projektu. Jeżeli będzie to inny niż wnioskodawca podmiot - operator, należy:
 - wyjaśnić przyczyny i korzyści takiego rozwiązania,

- opisać sposób wyboru podmiotu eksploatującego, jego formę prawną i strukturę własnościową, jak również zakres nadzoru wnioskodawcy,
 - określić formę prawną przekazania funkcji związanych z użytkowaniem danej infrastruktury,
 - wskazać, czy przekazanie będzie bezpłatne czy za odpłatnością.
- 2) W studium należy uzasadnić, w jaki sposób wnioskodawca (lub operator) sprostą wymaganiom związanym z bieżącym utrzymaniem infrastruktury i utrzymaniem celów projektu. Najważniejsze kwestie to:

Należy zwrócić szczególną uwagę na strukturę organizacyjną, zasoby kadrowe i sprzętowe podmiotu, który będzie odpowiedzialny za eksploatację źródeł ciepła (nadzór, właściwe użytkowanie przez odbiorców ostatecznych, szkolenia w zakresie obsługi, bezpieczeństwo użytkowania, przeglądy, naprawy, bieżącą obsługę – np. czyszczenie płomienic, przewodów kominowych, wymiana filtrów gazu itd.), gdyż od należytej eksploatacji zależy produktywność urządzeń, trwałość techniczna instalacji i bezpieczeństwo użytkowników.

Zdolność do użytkowania projektu należy analizować w kontekście całego okresu referencyjnego, a nie tylko wymaganego okresu trwałości projektu (5 lat od końcowego rozliczenia – art. 71 Rozporządzenia nr 1303/2013).

Przyjęte założenia powinny być zgodne z analizą finansową projektu (np. kosztami wynagrodzeń, zaopatrzenia w materiały, serwisu i obsługi, źródłami finansowania działalności).

3.10. Doświadczenie

Punkt dotyczy doświadczenia wnioskodawcy (partnerów) w zakresie realizacji i rozliczania projektów inwestycyjnych i prowadzeniu działalności związanej z zakresem i celem projektu.

- 1) W odniesieniu do doświadczeń inwestycyjnych, należy skupić się na projektach o podobnej skali skomplikowania pod względem administracyjnym, rozliczeń finansowych i organizacyjnym.

Można zastosować tabelę:

Tytułu projektu (zakres)	Okres realizacji	Wartość całkowita	Źródła dofinansowania
...

Można również podać inne informacje – np. liczbę rozstrzyganych w ciągu roku postępowań przetargowych, liczbę prowadzonych inwestycji, kwotę środków pozyskanych z EFSI.

- 2) Należy ponadto opisać doświadczenie wnioskodawcy (operatora) w zakresie prowadzenia działalności związanej z zakresem i celami projektu – np. zamierzeniach inwestycyjnych wynikających z planu gospodarki niskoemisyjnej itd.

Podawane informacje powinny potwierdzać:

- przygotowanie praktyczne, które będzie niezbędne do organizacji projektu „parasolowego”,
- potencjał do prowadzenia tej działalności w założonej skali,
- zdolność do uzyskania założonych rezultatów projektu.

3.11. System realizacji projektu „parasolowego”

Ze względu na specyfikę projektów „parasolowych” w studium wykonalności beneficjent powinien opisać sposób organizacji pracy związanej z obsługą projektu oraz system koordynacji i realizacji zadań u ostatecznych odbiorców wsparcia.

Należy określić:

- 1) jednostkę (komórkę organizacyjną) odpowiedzialną za przygotowanie, realizację, koordynację, rozliczanie i monitorowanie projektu, zasady jej pracy i odpowiedzialności;
- 2) zasady wyboru ostatecznych odbiorców do udziału w projekcie (forma konkursu, upublicznienie informacji, zastosowanie przejrzystych i niedyskryminujących procedur, kryteria wyboru, ewentualne preferencje dla osób zagrożonych ubóstwem energetycznym, wstępne określenie wymaganych dokumentów itd.);
- 3) zasady przygotowania dokumentacji technicznej, studium wykonalności, SIWZ, wykonania odbiorów, sporządzania sprawozdań;
- 4) zasady rozliczeń finansowych pomiędzy uczestnikami projektu (kierunki przepływu środków);
- 5) zasady prowadzenia ewidencji księgowej (obieg dokumentów, kompetencje, ewidencja środków trwałych),
- 6) obowiązki w zakresie promocji projektu i źródeł jego dofinansowania,
- 7) podział praw i obowiązków pomiędzy beneficjentem a ostatecznymi odbiorcami.

Realizacja i eksploatacja nowego źródła ciepła musi w przypadku każdego projektu i każdego odbiorcy ostatecznego polegać na następujących podstawowych zasadach:

- a) wnioskodawca (lub partner) najczęściej będzie właścicielem wszystkich urządzeń i instalacji zakupionych w ramach projektu; w uzasadnionych przypadkach kwestia własności może być uregulowana odrębnie - np. w dla przyłączy gazowych i ciepłowniczych zastosowanie mają przepisy branżowe. Należy przy tym zwrócić uwagę, że kwestia własności może mieć wpływ na występowanie w projekcie pomocy publicznej (patrz p. 4.2 studium),
- b) odbiorcy ostateczni mogą partycypować w wydatkach inwestycyjnych (za pośrednictwem wnioskodawcy),
- c) eksploatacja instalacji nie wiąże się z odpłatnością, przychodami na rzecz wnioskodawcy (partnera),
- d) po upływie okresu trwałości projektu wnioskodawca (partner) zdecyduje o dalszych zasadach eksploatacji urządzeń przez użytkowników (możliwa jest sprzedaż przez gminę ostatecznym odbiorcom z uwzględnieniem wkładu finansowego wniesionego przez

danego odbiorcę ostatecznego, możliwe są każde inne wybrane przez gminę zasady przekazania lub eksploatacji),

e) wnioskodawca (partner) odpowiada za:

- przygotowanie wniosku o dofinansowanie i dokumentacji niezbędnej do ubiegania się o dofinansowanie i realizacji projektu (studium wykonalności, dokumentacja techniczna, itd.),
- realizację projektu, tj. m. in. wyłonienie wykonawcy / dostawcy,
- odbiór robót / instalacji,
- zapłatę faktur wystawianych przez wykonawcę / dostawcę (jako właściciel instalacji jest odbiorcą faktur). W przypadku wniesienia wkładów ze strony ostatecznych odbiorców gmina decyduje o terminie wniesienia tego wkładu. Gmina może korzystać z zaliczek środków UE na zapłatę faktur,
- składanie wniosków o płatność do Instytucji Zarządzającej,
- trwałość projektu.

f) wnioskodawca (partner) powinna uregulować w umowach z ostatecznymi odbiorcami (oprócz ww. podstawowych kwestii) m. in.:

- prawo dla wnioskodawcy (partnera) do dysponowania nieruchomością na cele budowy i jej udostępnienia przez okres trwałości projektu,
- wymóg przyłączenia instalacji do sieci zewnętrznych (jeśli dotyczy – w zależności od rodzaju urządzenia),
- odpowiedzialność za koszty serwisu, przeglądów, napraw, obsługi gwarancyjnej,
- ponoszenie bieżących kosztów i wykonywanie czynności związanych z utrzymaniem instalacji (np. dostarczanie paliwa, energii, regulacje, czyszczenie, praca urządzeń pomiarowych itd.),
- zgłaszanie, dostęp w przypadku awarii,
- ponoszenie wydatków na ubezpieczenie wytworzonego majątku,
- procedury dokumentowania udzielonej pomocy de minimis i monitorowania jej wysokości,
- obowiązek przeszkolenia w obsłudze instalacji, urządzenia,
- odpowiedzialność za zawinione uszkodzenia, usterki lub utratę instalacji, urządzenia,
- zasady monitorowania i obowiązki w zakresie wymiany informacji przez strony,
- zasady wykorzystania danych osobowych,
- zasady wypowiedzenia i rozwiązania umowy,
- sankcje finansowe za nieprzestrzeganie umowy
- i inne istotne warunki.

Opis może być uzupełniony grafami, które obrazować będą system realizacji projektu „parasolowego”.

W tego typu projektach należy zwrócić szczególną uwagę na zgodność proponowanych rozwiązań z obowiązującymi przepisami, zwłaszcza w zakresie finansów publicznych oraz pomocy publicznej.

Ważne jest również zabezpieczenie technicznej i prawnej trwałości projektu.

Warunki wyboru ostatecznych odbiorców:

Zgodnie z zapisami SZOOP beneficjent zobowiązany jest do wybrania ostatecznych odbiorców wsparcia w **otwartej, przejrzystej i niedyskryminującej procedurze**.

Oznacza to, między innymi konieczność opracowania i upublicznienia regulaminu przyjmowania zgłoszeń od ostatecznych odbiorców, w którym określić należy między innymi:

- zakres informacji wymaganych od ostatecznych odbiorców, formularza zgłoszeniowego i wymaganych dokumentów,
- wymogi prawne, techniczne i finansowe udziału w projekcie,
- projekt umowy z ostatecznym odbiorcą,

- termin przyjmowania zgłoszeń, który nie powinien być krótszy niż 14 dni kalendarzowych od daty upublicznienia informacji o możliwości zgłaszania udziału w projekcie,
- zasady weryfikacji zgłoszeń odbiorców ostatecznych,
- kryteria oceny zgłoszeń i ich wyboru do udziału w projekcie,
- zasady rozpatrywania ewentualnych odwołań,
- zasady wyboru zgłoszeń z ewentualnej „listy rezerwowej”.

Należy zapewnić prawidłowe i przejrzyste udokumentowanie wszystkich czynności związanych z wyborem ostatecznych odbiorców, udzielaniem i upublicznianiem informacji (np. notatki i listy obecności ze spotkań informacyjnych, notatki z uzgodnień, wydruki ogłoszeń, protokoły weryfikacji zgłoszeń i wyboru ostatecznych odbiorców itd.).

Należy liczyć się z tym, że procedury wyboru ostatecznych odbiorców mogą być przedmiotem kontroli ze strony IZ RPO oraz innych instytucji kontrolnych.

Ze względu na zainteresowanie mieszkańców wiele jednostek samorządowych przeprowadziło i przeprowadza spotkania informacyjne oraz badania ankietowe dotyczące wymiany źródeł ciepła. Działania takie są korzystne, aby prawidłowo określić zakres i przedmiot potencjalnych projektów. Należy jednak pamiętać, że „wstępna kwalifikacja” nie może zastępować otwartego, przejrzystego i niedyskryminującego konkursu zgłoszeń, o którym mowa w SZOOP.

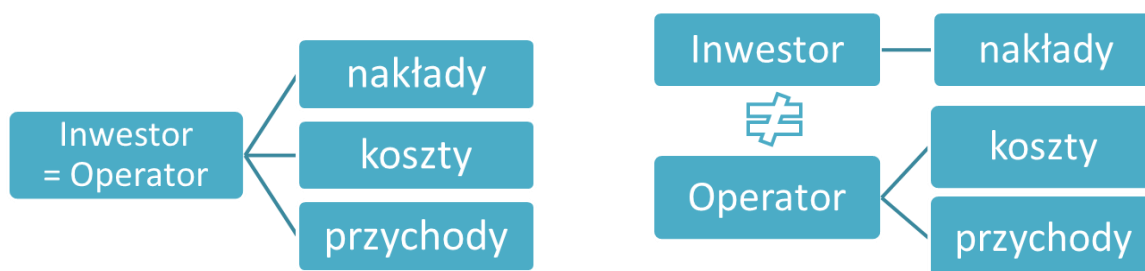
Wydatki dotyczące tzw. „weryfikacji technicznej” nie są przedmiotem dofinansowania. Urząd Marszałkowski nie odpowiada za działania firm przeprowadzających tego typu usługi i wydatki ponoszone za ich wykonanie przez wnioskodawcę i odbiorców ostatecznych.

4. Analiza finansowa

Analizę należy przeprowadzić stosując wprost zapisy *Wytycznych MRiF* z 2017 r.

Instytucja Zarządzająca RPO, w celu ujednolicenia zasad i zachowania spójności przygotowywanych analiz, przyjmuje następujące założenia:

- 1) Metody analiz:
 - analiza dokonywana jest zazwyczaj z punktu widzenia właściciela infrastruktury. W przypadku, gdy właściciel i operator infrastruktury są odrębnymi podmiotami, należy zastosować skonsolidowaną metodę analizy (patrz – podrozdział 7.5 *Wytycznych MRiF*); istotne jest przy tym ustalenie zmian przepływów pieniężnych wywołanych realizacją projektu

W przypadku projektów „parasolowych” analiza finansowa obejmuje nakłady inwestycyjne (w całości) oraz przychody i koszty uzyskiwane (ponoszone) przez beneficjenta projektu. Zmiany przepływów operacyjnych u ostatecznych odbiorców (np. wzrost lub oszczędności kosztów zaopatrzenia w energię) nie są uwzględniane w obliczeniach analizy finansowej (wskaźników dyskontowych i trwałości itd.). Oszczędności kosztów ogrzewania mogą być uwzględniane w rozliczeniach tzw. dochodów generowanych przez projekt i mogą mieć wpływ na dofinansowanie projektu.

- analizę sporządza się przy użyciu metody standardowej lub złożonej. Wybór metody zależy od tego, czy możliwe jest oddzielenie strumienia przychodów projektu od ogólnego strumienia przychodów beneficjenta oraz czy możliwe jest oddzielenie strumienia kosztów operacyjnych i nakładów inwestycyjnych na realizację projektu od ogólnego strumienia kosztów operacyjnych i nakładów inwestycyjnych beneficjenta. Szczegółowe informacje w zakresie wyboru metody opracowania analizy finansowej przedstawiono w *Wytycznych MRiF* (punkt 7.4),

Najczęstsze zastosowanie:
- budowa nowego obiektu

Najczęstsze zastosowanie:
- remont, przebudowa, rozbudowa obiektów

- rozpoczęcie nowej, odrębnej działalności.

- zmiana skali działalności.

1) Okres analizy:

- prognoza finansowa sporządzana musi być w okresach rocznych (1.01-31.12)
- okres referencyjny powinien być liczony dla rocznych przedziałów, poczynając od roku rozpoczęcia **realizacji projektu** (np. rok rozpoczęcia robót budowlanych). Wyjątkiem od tej zasady jest sytuacja, w której wniosek o dofinansowanie został sporządzony na etapie, gdy realizacja projektu została już rozpoczęta. Wówczas rokiem bazowym jest rok złożenia wniosku o dofinansowanie (n, n+1, n+2 ... n+14),
- okres referencyjny obejmuje 15 lat⁵;
- przepływy związane z realizacją projektu (np. nakłady na przygotowanie projektu), poniesione przed rokiem złożenia wniosku o dofinansowanie powinny zostać uwzględnione w analizie w wartościach niezdyskontowanych.

2) Dyskontowanie:

- analiza finansowa oparta jest na metodologii zdyskontowanego przepływu środków pieniężnych, zgodnie z którą wszystkie przyszłe przepływy pieniężne są dyskontowane, aby odzwierciedlały ich wartość bieżącą,
- w analizach należy stosować ceny stałe tj. ceny z roku złożenia wniosku o dofinansowanie,
- dyskontowanie polega na przemnożeniu przepływów z danego roku analizy przez współczynnik dyskonta dla danego roku,
- stopa dyskontowa w analizie finansowej wynosi 4%,
- do obliczeń luki w finansowaniu należy przyjąć współczynniki dyskontowe z dokładnością do 4 miejsc po przecinku, dopuszcza się także użycie standardowych formuł arkuszy obliczeniowych (NPV, IRR).

Wzór na współczynnik dyskontowy:

$$a_t = \frac{1}{(1+r)^t}$$

a – finansowy współczynnik dyskontowy

r – przyjęta finansowa stopa dyskontowa (dla RPO = 4%)

t – bieżący okres dyskontowy

	Wniosek	Realizacja		Eksploatacja											
Rok n+	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
wsp. dysk.	1,0000	0,9615	0,9246	0,8890	0,8548	0,8219	0,7903	0,7599	0,7307	0,7026	0,6756	0,6496	0,6246	0,6006	0,5775

3) Format tabel:

- jest co do zasady dowolny i zależy od analityka. Tabele powinny uwzględniać przyjęte założenia i metody obliczeniowe oraz umożliwiać:
 - identyfikację nakładów inwestycyjnych, źródeł finansowania, kosztów operacyjnych i oszczędności, przychodów i wartości rezydualnej, sald przepływów pieniężnych,
 - ustalenie wymaganych wskaźników dyskontowych, poziomu dochodów generowanych przez projekt i dofinansowania,
 - analizę trwałości,

⁵ Zgodnie z zał. I. do Rozporządzenia KE nr 480/2014.

- ustalenie ryzyka związanego z potencjalnym wzrostem kosztów ogrzewania u odbiorców ostatecznych,
- analizę ekonomiczną,
- analizę wrażliwości.

Zaleca się zastosowanie tabel zgodnych z układem rachunku przepływów pieniężnych oraz rachunku zysków i strat.

4) Podatek VAT:

- jeżeli podatek VAT może zostać odzyskany w oparciu o przepisy podatkowe – przepływy pieniężne należy podać w cenach netto (bez VAT),
- jeżeli podatek VAT nie może zostać odzyskany w oparciu o przepisy podatkowe oraz stanowi rzeczywisty wydatek podmiotu ponoszącego wydatki - przepływy pieniężne należy podać w cenach brutto (wraz z podatkiem VAT).

5) Wiarygodność danych i prognoz:

- podstawowe zmienne makroekonomiczne dla okresu analizy zawierają *Warianty rozwoju gospodarczego Polski* zamieszczone na stronie MRIF⁶,
- analizy należy wykonywać kierując się zasadą ostrożnej wyceny,
- podane informacje i dane liczbowe powinny odpowiadać dokumentacji technicznej, obowiązującym normom, cenom rynkowym (netto w przypadku kiedy podatek VAT nie jest kwalifikowany lub brutto w przypadku przeciwnym) i danym statystycznym,
- analizy powinny być wiarygodne, tzn. przedstawiać rzetelne i realne szacunki oparte o należycie opisaną i uzasadnioną metodologię.

6) Zastrzeżenia IZ RPO:

- w ramach RPO rezerwy tworzone na pokrycie wydatków inwestycyjnych nie są kwalifikowane, bez względu na uzasadnienie,
- w analizie finansowej można pominąć zmiany kapitału obrotowego,
- w ramach RPO nie stosuje się rozwiązania przewidzianego w art. 61 ust. 6 Rozporządzenia nr 1303/2013; potencjalne dochody projektu są określone z góry w wyniku obliczenia zdyskontowanego dochodu projektu.

Jeżeli analizy finansowe nie spełniają ww. przesłanek, IZ RPO może zakwestionować poprawność studium wykonalności projektu.

4.1. Nakłady inwestycyjne i wydatki kwalifikowane

W punkcie tym należy scharakteryzować nakłady inwestycyjne wymagane do realizacji projektu.

1) Należy określić wartość wydatków kwalifikowanych i niekwalifikowanych na zasadach ogólnych

czyli zgodnie z wymogami Wytycznych kwalifikowania wydatków w ramach RPO WP z uwzględnieniem zapisów szczegółowych dla działania 3.3 Poprawa jakości powietrza, w tym:

- a) kwalifikowane do dofinansowania na zasadach ogólnych wydatki netto,
- b) wydatki niekwalifikowane:
 - niekwalifikowany podatek VAT (od wydatków kwalifikowanych),
 - niekwalifikowane wydatki netto (czego dotyczą i ich wartość)
 - podatek VAT (od niekwalifikowanych wydatków netto).

⁶ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/wytyczne-ministra-infrastruktury-i-rozwoju-w-zakresie-zagadnien-zwiazanych-z-przygotowaniem-projektow-inwestycyjnych-w-tym-projektow-generujacych-dochod-i-projektow-hybrydowych-na-lata-2014-2020-1/>

Zaleca się przedstawienie tabeli z wartościami wydatków na poszczególne zadania w poszczególnych latach realizacji projektu.

W przypadku projektów partnerskich należy wskazać nakłady inwestycyjne poszczególnych partnerów. W przypadku stosowania różnych stawek podatku VAT od nakładów inwestycyjnych należy podać podstawę prawną stosowanego rozwiązania.

2) W przypadku, gdy projekt należy do kategorii generujących dochody na podstawie art. 61 Rozporządzenia nr 1303/2013 należy podać:

- nakładów kwalifikowanych na zasadach ogólnych,
- wydatków kwalifikowanych po korekcie o wartość generowanych dochodów,
- wartość wydatków niekwalifikowanych (w tym: na zasadach ogólnych oraz ze względu na generowane dochody).

Wydatki kwalifikowane	Wydatki niekwalifikowane
- zgodne z zasadami ogólnymi i skorygowane o wartość generowanych dochodów	- na zasadach ogólnych (np. VAT, roboty niezwiązane z wymianą źródeł energii) - skorygowane o wartość dochodów („luka w finansowaniu”)

4.1.1. Wyliczanie wydatków kwalifikowanych z uwzględnieniem wartości dochodów netto generowanych przez projekt

Obliczanie poziomu dofinansowania w związku z występowaniem dochodów określonych w art. 61 Rozporządzenia nr 1303/2013 nie dotyczy projektów:

- a) których całkowity kwalifikowalny koszt nie przekracza 1 000 000 Euro⁷,
- b) w których zdyskontowane koszty operacyjne (bez amortyzacji) są wyższe od zdyskontowanych przychodów (i oszczędności),
- c) dla których wsparcie w ramach programu stanowi:
 - pomoc de minimis,
 - zgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa dla MŚP, gdy stosuje się limit w zakresie dopuszczalnej intensywności lub kwoty pomocy państwa,
 - zgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa, gdy przeprowadzono indywidualną weryfikację potrzeb w zakresie finansowania zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami dotyczącymi pomocy państwa.

Obliczanie luki w finansowaniu

Do celów ustalenia luki w finansowaniu, *zdyskontowany dochód operacji obliczany jest poprzez odliczenie zdyskontowanych kosztów od zdyskontowanego przychodu i - w stosownych przypadkach - przez dodanie wartości rezydualnej inwestycji.*

- art. 15 ust. 1 Rozporządzenia nr 480/2014

W studium wykonalności należy przedstawić dane (w formie tabelarycznej) oraz wyniki ustalenia, czy projekt generuje dochody netto w rozumieniu art. 61 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1303/2013, w celu obliczenia luki w finansowaniu projektu.

W zakresie ww. obliczeń **należy stosować wprost zasady określone w Wytycznych MRIF** (podrozdział 7.7).

⁷ Kursy publikowane są na stronie <http://www.rpo.podkarpackie.pl/index.php/kursy-eur/845-kurs-euro-do-okreslania-limitow-kwotowych-kosztow-kwalifikowalnych>

W przypadku projektów częściowo objętych pomocą publiczną do części nie objętej tą pomocą należy zastosować odpowiednio zasady dotyczące ustalania poziomu dofinansowania w oparciu o metodę luki w finansowaniu.

Do celów analizy dochodów generowanych przez projekt niezbędne jest wcześniejsze ustalenie następujących przepływów finansowych dla projektu:

Przepływy:	Uwagi:	Charakter:
– nakłady inwestycyjne	<ul style="list-style-type: none"> – wartość bez pomniejszania o wnioskowaną dotację – bez rezerw na nieprzewidziane wydatki – podatek VAT, który może zostać odzyskany w oparciu o przepisy podatkowe, nie powinien być uwzględniony 	wydatek „-”
– koszty operacyjne	<ul style="list-style-type: none"> – bez amortyzacji – należy uwzględnić niezbędne nakłady odtworzeniowe i remontowe 	wydatek „-”
– oszczędności kosztów	<ul style="list-style-type: none"> – traktowane jak przychody – można pominąć oszczędności do wysokości zmniejszenia dotacji na działalność operacyjną 	wpływ „+”
– przychody	<ul style="list-style-type: none"> – w rozumieniu art. 61 Rozporządzenia nr 1303/2013 – przychód nie obejmuje transferów z budżetów krajowych lub regionalnych ani z krajowych publicznych systemów ubezpieczeń (art. 15 Rozporządzenia nr 480/2014) - przychodem nie jest np. subwencja oświatowa 	wpływ „+”
– wartość rezydualna	<ul style="list-style-type: none"> – tylko jeśli jest dodatnia 	wpływ „+”

IZ RPO nie wymaga ustalenia i uwzględnienia w analizie zmian wartości kapitału obrotowego.

Algorytm przedstawiający sposób obliczania wskaźnika luki w finansowaniu w projekcie, zgodny z *Wytycznymi MRIF* jest następujący:

- 1) Określenie wskaźnika luki w finansowaniu (R):

$$R = \frac{(DIC - DNR)}{DIC}$$

gdzie:

- DIC – suma zdyskontowanych nakładów inwestycyjnych na realizację projektu
- DNR – suma zdyskontowanych dochodów projektu (*przychody + oszczędności – koszty operacyjne + wartość rezydualna*).

- 2) Określenie kosztów kwalifikowalnych skorygowanych o wskaźnik luki w finansowaniu (EC_R):

$$EC_R = EC \times R$$

gdzie:

- EC – koszty kwalifikowalne (*niezdyskontowane*).

Uwaga! We wniosku o dofinansowanie, jako wydatki kwalifikowane w tab. D.3, należy uwzględnić wartości skorygowane o wskaźnik luki w finansowaniu.

- 3) Określenie (maksymalnej możliwej) dotacji UE:

$$Dotacja_{UE} = EC_R \times MaxCR_{pa}$$

gdzie:

- Max CR_{pa} – maksymalna wielkość współfinansowania określona dla osi priorytetowej.

Dofinansowanie przy zastosowaniu ryczałtowych stawek dochodów

Dla inwestycji z zakresu OZE nie przewidziano możliwości zastosowania ryczałtowych rozliczeń dochodów.

4.2. Źródła finansowania

W punkcie tym powinien znaleźć się opis wszystkich źródeł finansowania nakładów inwestycyjnych projektu.

Należy jednoznacznie wskazać, o jaką kwotę i poziom % dofinansowania z EFRR w ramach RPO ubiega się wnioskodawca.

Zaleca się przedstawienie montażu finansowanego projektu w formie tabeli (z ewentualnym podziałem na wydatki kwalifikowane i niekwalifikowane).

Przykład:

Nazwa źródeł finansowania wydatków	Wydatki razem		Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017
	zł	%	zł	zł	zł
Środki wspólnotowe (EFRR)					
Krajowe środki publiczne, w tym:					
budżet państwa (nazwa dysponenta)					
budżet jst (nazwa)					
inne środki publiczne (nazwa funduszu/podmiotu)					
Prywatne (udział finansowy ostatecznych odbiorców)					

Suma źródeł finansowania musi być równa wartości nakładów inwestycyjnych.

Poziom i wartość wnioskowanego dofinansowania powinny być zgodne z zapisami SZOOP, ogłoszeniem o konkursie oraz przepisami dotyczącymi udzielania pomocy publicznej (jeśli dotyczy).

W przypadku finansowania wkładu własnego za pomocą kredytów, należy określić podstawowe zakładane parametry: wartość kredytu, waluta kredytu, oprocentowanie (stałe czy zmienne), okres kredytowania, okres karencji, prowizja, rodzaj spłat (miesięcznie, kwartalnie, rocznie).

Jeżeli inwestycja będzie finansowana ze środków innych podmiotów, należy określić podstawę prawną i warunki przyznania takiego dofinansowania. W takich sytuacjach, należy określić:

- podstawę prawną,
- przedmiot dofinansowania,
- warunki przyznania takiego dofinansowania.

4.3. Koszty operacyjne

Koszty operacyjne - dla potrzeb ustalania wskaźników efektywności finansowej oraz wyliczania wartości dofinansowania przyjmuje się, że są to koszty eksploatacji i utrzymania (np. wynagrodzenia, surowce, elektryczność), koszty administracyjne i ogólne, koszty związane ze sprzedażą i dystrybucją. Przy określaniu kosztów operacyjnych na potrzeby analizy projektu nie należy uwzględniać pozycji, które nie powodują rzeczywistego wydatku pieniężnego, nawet jeżeli są one zazwyczaj wykazywane w bilansie lub rachunku zysków i strat. Do kosztów operacyjnych nie należy zatem zaliczać kosztów amortyzacji oraz rezerw na nieprzewidziane wydatki. Jako koszty operacyjne nie są również traktowane koszty finansowania (np. odsetki od kredytów). Podatki bezpośrednie (m.in. podatek dochodowy) powinny być uwzględniane jako koszt wyłącznie w ramach analizy trwałości. Na potrzeby wyliczenia wskaźnika luki w finansowaniu razem z kosztami operacyjnymi należy ująć również nakłady odtworzeniowe związane z elementami infrastruktury, o okresie użytkowania krótszym niż okres odniesienia analizy.

- Wytyczne MRIF

Koszty dotyczące projektu należy oszacować lub ustalić w wyniku porównania kosztów działalności bez realizacji projektu i po realizacji projektu, w odpowiednim okresie referencyjnym.

Dla projektów zaleca się wyróżnić koszty:

- zużycia materiałów,
- zużycia paliw,
- zużycia energii,
- innych mediów (woda, ścieki, komunikacja telefoniczna, łącza internetowe),
- wynagrodzeń i świadczeń na rzecz pracowników,
- usług obcych,
- remontowe (odtworzeniowe),
- transportu,
- kontroli jakości,
- zarządzania,
- opłat,
- ubezpieczeń majątkowych,
- pozostałe.

Zgodnie z obowiązującą zasadą kasową koszty należy podawać tylko wtedy, gdy następuje wpływ środków pieniężnych lub ponoszone są wydatki. W analizie **nie należy uwzględniać:**

- spadku wartości i amortyzacji – w ich miejsce należy przewidzieć koszty remontowe (odtworzeniowe) w planowanych latach poniesienia wydatków,
- rezerw na przyszłe odnowienie majątku lub na zdarzenia warunkowe.

Jako koszty operacyjne nie są również traktowane koszty kapitałowe (np. odsetki od kredytów).

Do obliczeń wskaźników dyskontowych i w analizie trwałości uwzględnia się koszty ponoszone przez wnioskodawcę, operatora, pomija się zmiany kosztów u odbiorców ostatecznych.

Dla każdej kategorii kosztów wymagane jest szczegółowe uzasadnienie przyjętych założeń, które powinno być poparte np.:

- danymi historycznymi oraz doświadczeniem wnioskodawcy,
- informacjami wynikającymi z dokumentacji technicznej (np. zapotrzebowanie na energię, zużycie materiałów, przeglądy techniczne, trwałość),

- założeniami dotyczącymi planowanej działalności i organizacji pracy (liczba pracowników, wynagrodzenia),
- fizycznym i technologicznym zużyciem środków,
- wymaganą częstotliwością napraw i remontów,
- wymogami prawa (np. ubezpieczenia społeczne, podatki od nieruchomości).

Jeżeli projekt związany jest z emisją zanieczyszczeń do środowiska, należy zapewnić realizację zasady „zanieczyszczający płaci”.

4.4. Ustalenie potencjalnych zmian kosztów ogrzewania u odbiorców ostatecznych

Zmiana źródeł ciepła w większości przypadków związana będzie z zmianami kosztów ogrzewania u odbiorców ostatecznych.

Wynika to przede wszystkim z:

- konieczności stosowania innego paliwa,
- braku możliwości samodzielnego pozyskania paliwa (np. drewna) i spalania odpadów,
- wysokich parametrów jakościowych wymaganych dla paliwa stosowanego w nowych kotłach,
- wyższych cen gazu, biomasy, ciepła sieciowego.

Z drugiej strony należy uwzględnić korzyści wynikające z:

- podniesienia sprawności procesów spalania,
- większej kaloryczności paliw jakościowych,
- zmniejszenie strat w instalacji c.o., c.w.u.,
- zmniejszenie zużycia energii w budynkach poddanych termomodernizacji.

W studium należy **przedstawić analizę zawierającą dane liczbowe i szacunkowe koszty energii u odbiorców ostatecznych objętych projektem.**

Szacunki powinny być oparte na dotychczasowym zużyciu paliwa lub energii.

W przypadku, gdy **projekt prowadzi do wzrostu kosztów ogrzewania** u odbiorców ostatecznych:

- należy przedstawić informację na temat dochodów gospodarstw domowych,
- ocenić ich zdolność do ponoszenia potencjalnie większych wydatków na ogrzewanie
- ocenić ryzyko i zaplanować działania przeciwdziałające wycofywaniu się odbiorców z projektu, spalania niewłaściwego paliwa itp. związanych z negatywnymi skutkami wzrostu kosztów ogrzewania.

W przypadku, gdy **projekt prowadzi do oszczędności kosztów ogrzewania** u odbiorców ostatecznych:

- zgodnie z art. 61 Rozporządzenia UE nr 1303/2013: *oszczędności kosztów działalności osiągnięte przez operację są traktowane jako dochody (...),*
- w przypadku projektów, w których wartość wydatków kwalifikowanych przekracza 1 mln euro **należy przedstawić kalkulację wydatków na ogrzewanie (c.o. + c.w.u.) u odbiorców ostatecznych w wariantach „bez” i „z realizacją projektu”.** W przypadku wystąpienia oszczędności kosztów należy je uwzględnić w kalkulacji dochodów generowanych przez projekt opracowanej zgodnie z wymogami art. 61 Rozporządzenia UE nr 1303/2013 i p. 4.1.1. niniejszej Instrukcji;
- powyższe nie dotyczy oszczędności uzyskiwanych przez odbiorców ostatecznych, którym wsparcie udzielane jest w formie pomocy de minimis (art. 61 ust. 8 ww. Rozporządzenia).

Niezależnie od powyższego Ministerstwo Rozwoju przekazało informację o planowanych zmianach Rozporządzenia UE nr 1303/2013, między innymi znoszące obowiązek rozliczania oszczędności. Termin wejścia w życie nowelizacji nie jest znany.

4.5. Analiza popytu

W zależności od przedmiotu projektu w tym miejscu należy przedstawić szacunek:

- liczby, rodzajów odbiorców ostatecznych,
- liczbę użytkowników (np. gospodarstw domowych) korzystających z wytworzonej energii,
- liczbę osób / gospodarstw domowych dotkniętych problemem ubóstwa energetycznego.

Analiza powinna być ściśle powiązana z częścią diagnostyczną studium, w zakresie:

- sytuacji demograficznej,
- obecnego poziomu zaopatrzenia i zużycia energii,
- dostępności sieci przyłączeniowych (gaz, sieć ciepłownicza),
- konkurencji ze strony innych producentów energii lub innych źródeł energii,
- dostępności cenowej i poziomu cen na rynku.

Zaplanowany popyt będzie również odzwierciedlony we wskaźnikach rezultatu przedsięwzięcia.

Należy dołożyć starań, aby założenia co do zakresu planowanych usług były oszacowane realnie i były możliwe do osiągnięcia przez wnioskodawcę / operatora.

Popyt należy oszacować w sposób szczególnie staranny, gdyż:

- będzie on monitorowany przez wskaźniki rezultatu (brak osiągnięcia zaplanowanych wskaźników może być związany z koniecznością zwrotu udzielonej dotacji),
- brak zainteresowania ofertą ze strony odbiorców może zagrozić opłacalności i trwałości przedsięwzięcia.

Informacje na temat spodziewanego popytu należy podać zgodnie z wymogami i metodologią przedstawioną w *Wytycznych MRIF* z 2017 r.

4.6. Przychody

Niniejszy punkt dotyczy projektów, dla których przewiduje się odpłatne świadczenie usług lub sprzedaż (np. energii) związanej z realizacją i funkcjonowaniem projektu.

W przypadku braku przychodów należy o tym jednoznacznie poinformować.

Przychody to:

wpływy środków pieniężnych z bezpośrednich wpłat dokonywanych przez użytkowników za towary lub usługi zapewniane przez daną operację, jak np. opłaty ponoszone bezpośrednio przez użytkowników za użytkowanie infrastruktury, sprzedaż lub dzierżawę gruntu lub budynków lub opłaty za usługi (...) uzyskane w okresie odniesienia.

- art. 61 Rozporządzenia nr 1303/2013

(...) należy uwzględnić zarówno wkład ze strony nowych użytkowników, jak i dodatkowe wkłady ze strony już istniejących użytkowników nowej lub rozszerzonej usługi lub infrastruktury.

- art. 16 Rozporządzenia nr 480/2014

Podczas analizy potencjalnych przychodów projektu należy zwrócić szczególną uwagę na konsekwencje niepełnej identyfikacji lub nierzetelnej prognozy przychodów w tym ryzyko zwrotu części wypłaconej dotacji określony w rozdziale 11 *Wytycznych MRIF* z 2017 r.

Wśród kategorii przychodów należy wyróżnić:

- przychody spełniające przesłanki art. 61 Rozporządzenia Rady (UE) nr 1303/2013; przychody te będą stanowiły element uwzględniany w obliczeniach dochodów generowanych przez projekt,
- przychody uzyskiwane w trakcie realizacji inwestycji (tzw. przychody incydentalne, np. ze sprzedaży drewna z niezbędnych do wycięcia dla realizacji projektu drzew, ze sprzedaży złomu, gruzu z rozbiórki, z reklam instalowanych na placu budowy); przychody te nie są uwzględniane w obliczeniach dochodów generowanych przez projekt. Ich wartość pomniejsza wprost kwotę wydatków kwalifikowanych.

W zakresie projektów „parasolowych” co do zasady nie przewiduje się przychodów.

Zgodnie z p. 3.11 Instrukcji nowe źródła energii cieplnej będą przekazywane do użytkowania odbiorcom ostatecznym nieodpłatnie. Odbiorcy ostateczni mogą natomiast partycypować w nakładach inwestycyjnych.

Przychodami nie będą również:

- wpływy związane z np. dotacjami JST, budżetu państwa, nawet jeżeli ich wysokość jest kalkulowana w odniesieniu do konkretnej liczby świadczonych usług lub osób korzystających z danej infrastruktury (np. dotacja gminy do usług komunalnych),
- darowizny, które nie stanowią przychodu w rozumieniu niniejszej *Instrukcji*.

Wpływy tego rodzaju należy uwzględnić w analizie finansowej trwałości projektu.

Przychody w czasie realizacji inwestycji

Kwalifikowalne wydatki danej operacji, które mają być dofinansowane z EFSI, są pomniejszane o dochód, który nie został wzięty pod uwagę w czasie zatwierdzania operacji, wygenerowany bezpośrednio wyłącznie podczas jej wdrażania, nie później niż w momencie złożenia przez beneficjenta wniosku o płatność końcową. W przypadku, gdy nie wszystkie koszty inwestycji są kwalifikowalne, dochód zostaje przyporządkowany pro rata do kwalifikowalnych i niekwalifikowalnych części kosztów inwestycji.

- art. 61 Rozporządzenia nr 1303/2013

Jeżeli podczas realizacji projektu wnioskodawca spodziewa się uzyskać przychody, należy opisać, czego one dotyczą oraz określić ich przewidywaną wartość. Mogą one dotyczyć np.:

- sprzedaży ziemi, gruzu,
- drewna z wycinki,
- złomu z rozbiórki,
- udostępnienia powierzchni reklamowej na ogrodzeniu placu budowy itd.

Od wydatków kwalifikowanych odejmowany powinien być tylko dochód, a więc przychody po odjęciu kosztów ich uzyskania.

4.7. Wartość rezydualna

Wartość rezydualna odzwierciedla potencjalne korzyści finansowe, które mogą być osiągnięte w czasie wykraczającym poza okres analizy.

W przypadku gdy przewidziany czas użytkowania aktywów danej operacji przekracza okres odniesienia, ich wartość rezydualna jest określana przez obliczenie wartości zaktualizowanej netto przepływów pieniężnych w pozostałych latach trwania operacji (...).

Wartość rezydualna inwestycji jest włączona do obliczeń zdyskontowanego dochodu operacji jedynie wówczas, gdy przychody przewyższają koszty.

- art. 18 Rozporządzenia nr 480/2014

Wartość rezydualna występuje w ostatnim roku analizy.

Należy ją obliczyć z zastosowaniem wzoru:

$$W_r = CF_{n+...} \times i$$

gdzie:

$CF_{n+...}$ – to przepływy pieniężne (dla ostatniego roku analizy: $n+...$),

i – to określona przez wnioskodawcę liczba lat funkcjonowania projektu poza okres referencyjny.

Uwaga:

- 1) Wartość rezydualna wystąpi tylko, jeśli przepływy ostatniego roku analizy ($CF_{n+...}$) będą dodatnie.
- 2) W ostatnim roku analizy nie należy zaniżać przychodów ani zawyżać kosztów operacyjnych. Nakłady odtworzeniowe i remontowe w ostatnim roku analizy nie powinny przekraczać średniej tych nakładów w pozostałych latach okresu referencyjnego.
- 3) Liczba lat funkcjonowania projektu poza okres referencyjny wymaga konkretnego uzasadnienia. Ustalenia najlepiej poprzeć analizą umorzenia wartości środków trwałych, z uwzględnieniem:

- rodzaju aktywów,
 - intensywności eksploatacji,
 - stawek amortyzacyjnych,
 - ponoszonych nakładów odtworzeniowych i remontowych.
- 4) Do obliczeń luki w finansowaniu wartość rezydualną przyjmuje się zdyskontowaną współczynnikiem dyskonta dla ostatniego roku okresu referencyjnego.
- 5) Wartości rezydualnej nie uwzględnia się w analizie trwałości finansowej.

4.8. Analiza wyniku finansowego – wskaźników finansowych

Dla projektu zgłoszonego do dofinansowania w ramach RPO należy obliczyć wskaźniki dyskontowe FNPV oraz FRR.

Wskaźniki te ustalane są na podstawie następujących przepływów finansowych projektu:

Przepływy:	Uwagi:
– nakłady inwestycyjne	– pełna wartość bez pomniejszania o wnioskowaną dotację
– koszty operacyjne	– bez amortyzacji
	– w tym nakłady odtworzeniowe i remontowe
– oszczędności kosztów	– traktowane jak przychody
– przychody	– w rozumieniu art. 61 rozporządzenia nr 1303/2013
– wartość rezydualna	– tylko jeśli jest dodatnia

Wzory do obliczenia wskaźników efektywności finansowej:

$$\begin{aligned}
 \text{FNPV:} \quad FNPV / C(S) &= \sum_{t=0}^n a_t S_t^C = \frac{S_0^C}{(1+r)^0} + \frac{S_1^C}{(1+r)^1} + \dots + \frac{S_n^C}{(1+r)^n} \\
 \text{FRR} \quad FNPV / C(S) &= \sum_{t=0}^n \frac{S_t^C}{(1 + FRR / C)^t} = 0
 \end{aligned}$$

gdzie:

S^C – salda przepływów pieniężnych generowanych przez projekt w poszczególnych latach przyjętego okresu odniesienia analizy

n – okres odniesienia (liczba lat) pomniejszona o 1

a – finansowy współczynnik dyskontowy

r – przyjęta finansowa stopa dyskontowa

- Załącznik nr 2 do Wytycznych MRIF

Dane za okres prognozy należy przedstawić w formie tabelarycznej. Do obliczeń można wykorzystać formuły arkuszy obliczeniowych (np. Excell: „NPV”, „IRR”, przy czym należy zwrócić uwagę na składnię funkcji i to, że wartości dla roku „0” powinny być dyskontowane współczynnikiem „1”).

Projekty, które nie są objęte zasadami udzielania pomocy publicznej muszą spełniać łącznie kryteria progowe wskaźników finansowych, określone w *Szczegółowym Opisie Priorytetów RPO* oraz w *Podręczniku CBA, 2014* (s. 38), tj. **FNPV/C < 0 i FRR/C < stopa dyskonta (4%)**. Wymóg ten nie dotyczy inwestycji objętych przepisami o pomocy publicznej, przypadków wskazanych w art. 61 ust. 7 i ust. 8 rozporządzenia UE nr 1303/2013 oraz projektów, w których nieujemna wartość FNPV wynika z generowania oszczędności kosztów operacyjnych, które są następnie

kompensowane równoważnym zmniejszeniem dotacji na działalność operacyjną (np. projekty termomodernizacyjne, itp.).

Analizę z wyliczeniem ww. wskaźników dyskontowych należy sporządzić również dla projektów, dla których nie występują przychody albo koszty operacyjne.

Dodatkowo zaleca się przedstawienie obliczenia wskaźników FRR/K oraz $FNPV/K$. FRR/K mierzy zdolność projektu do zapewnienia odpowiedniego zwrotu kapitału zainwestowanego przez podmiot odpowiedzialny za projekt (środków własnych i pożyczonych). Kapitał ten jest brany pod uwagę wtedy, gdy jest opłacony; pożyczki i kredyty natomiast wtedy, kiedy są spłacane. Należy też uwzględnić koszty operacyjne, stosowne (należne) odsetki oraz przychody. W kalkulacji nie powinno się natomiast uwzględniać wkładu EFRR (co nie oznacza, że w obliczeniach należy pominąć wkład środków publicznych krajowych, jeżeli występuje).

Obliczenia ww. wskaźników należy wykonać zgodnie z zasadami określonymi w *Wytycznych MRIF*.

4.9. Trwałość finansowa projektu

Projekt, który ma być wsparty w ramach RPO powinien mieć zapewnioną trwałość finansową, zwłaszcza, że w wielu przypadkach będzie generować straty. Oznacza to, że wnioskodawca (i ewentualny operator) powinien dysponować wystarczającymi środkami do realizacji oraz utrzymania infrastruktury w przyszłości.

Analiza trwałości finansowej wymaga:

- ustalenia wyników finansowych projektu (w tym jego zdolności do pokrywania kosztów eksploatacji),
- nałożenia ich na sytuację finansową jednostki (wnioskodawcy, operatora) i ustalenia jej zdolności do pokrywania kosztów funkcjonowania projektu.

Analiza nie obejmuje prognoz finansowych dla użytkowników końcowych, które będą użytkownikami nowych źródeł ciepła.

W analizie trwałości finansowej:

- podaje się nominalne (niezdyskontowane) wartości przepływów pieniężnych,
- nie uwzględnia się wartości rezydualnej.

Przepływy środków finansowych, jakie należy w tym celu uwzględnić powinny brać pod uwagę, wszystkie (krajowe i UE) zaangażowane środki finansowe, kredyty i pożyczki, wraz z ich spłatą, koszty obsługi zadłużenia, wpłaty własne oraz wypłaty dywidend (nadwyżki projektu).

Dane w analizie trwałości powinny bazować na aktualnych dokumentach finansowych podmiotu:

- w przypadku jednostek samorządu terytorialnego – na sprawozdaniach z wykonania budżetu, aktualnym budżecie oraz wieloletniej prognozie finansowej,
- dla pozostałych podmiotów – na sprawozdaniach finansowych z ostatnich lat.

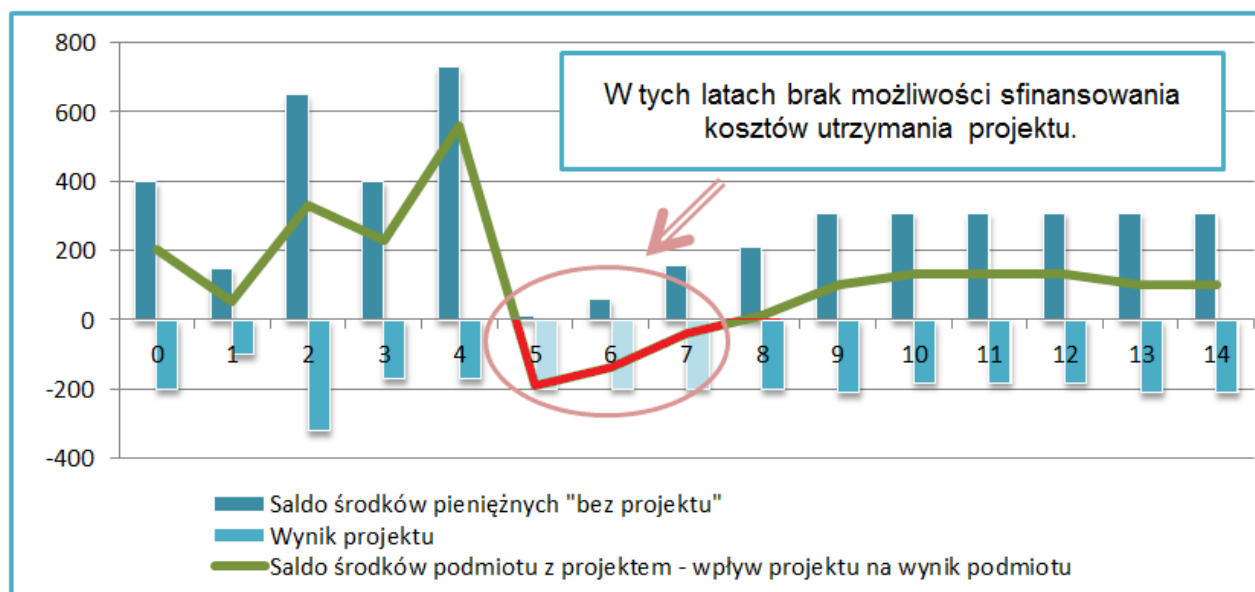
Istotne zmiany prognozowanych danych finansowych, zmiany trendów danych wymagają konkretnego uzasadnienia.

Należy zwrócić szczególną uwagę na zharmonizowanie w czasie wpływów i wydatków inwestycyjnych.

Przykład

Wnioskodawca zamierza zrealizować projekt „parasolowy”. Nie będzie uzyskiwać przychodów, ale będzie ponosić koszty związane z serwisem, monitorowaniem pracy i zarządzaniem projektem. Prognozowane przepływy finansowe dla podmiotu oraz wyodrębnione dla projektu są następujące:

Rok n+	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Wynik podmiotu bez projektu	400	250	500	250	330	720	50	100	50	100	0	0	0	0	0
Saldo środków pieniężnych „bez projektu”	400	150	650	400	730	10	60	160	210	310	310	310	310	310	310
Wynik projektu:	200	100	320	170	170	200	200	200	200	210	180	180	180	210	210
Saldo środków podmiotu z projektem - wpływ projektu na wynik podmiotu	200	50	330	230	560	190	140	-40	10	100	130	130	130	100	100

Projekt generuje straty, analiza wskazuje na brak możliwości ich pokrycia ze środków, którymi dysponuje wnioskodawca (operator).

Jeżeli operator zbankrutuje, trwałość samej inwestycji może stracić znaczenie. Analiza przepływów pieniężnych powinna wykazać, że beneficjent/operator z projektem ma dodatnie roczne saldo przepływów pieniężnych na koniec każdego roku, we wszystkich latach objętych analizą.

- Wytyczne MRIF

W analizie trwałości należy wykazać wszystkie posiadane i możliwe do uzyskania źródła sfinansowania ewentualnych strat projektu. Analiza trwałości dla wnioskodawcy / operatora z projektem, które wykazuje ujemne saldo środków na koniec roku oznacza, że podmiot nie będzie w stanie pokryć dodatkowych wydatków i brak trwałości finansowej. W takiej sytuacji dofinansowanie nie może być przyznane.

5. Analiza ekonomiczna

Analiza ekonomiczna ma na celu dokonanie oceny wkładu projektu w polepszenie warunków ekonomicznych i jakości życia w regionie.

IZ RPO wymaga, aby analiza ekonomiczna miała formę analizy jakościowej i polegała na **identyfikacji korzyści i kosztów ekonomicznych**, bez względu na wartość projektu „parasolowego”.

Analizy należy sporządzić zgodnie z zaleceniami przedstawionymi w *Wytycznych MRIF* z 2017 r., *Podręczniku CBA*, 2014 oraz Rozporządzeniu nr 207/2015.

5.1. Korzyści zewnętrzne wynikające z realizacji projektu

a) Identyfikacja

W punkcie tym należy przedstawić (zidentyfikować, opisać i uzasadnić) czynniki zewnętrzne, które skutkują zaistnieniem korzyści społecznych i gospodarczych z punktu widzenia regionu (kraju). Punktem wyjścia do analizy będą skorygowane, zgodnie z zasadami podanymi powyżej, przychody finansowe.

Korzyści takie wiązać się będą z występowaniem specyficznych czynników zewnętrznych. Zazwyczaj czynniki te będą nawiązywać do określonych dla projektu wskaźników rezultatów lub oddziaływań.

W przypadku analizy jakościowej – należy określić i uzasadnić skalę korzyści, poprzez przypisanie im określonych wartości fizycznych.

Do najczęściej występujących korzyści ekonomicznych w zakresie projektów sektora energii zaliczyć można:

- efekty ekologiczne związane ze zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń do powietrza, w tym:
 - emisji GHG wyrażone w tonach CO₂eq,
 - emisji pyłów (PM-10, PM-2,5)
 - innych zanieczyszczeń (np. B(a)P)
- poprawa stanu powietrza (obniżenie stężeń substancji szkodliwych, mniej przekroczeń),
- zmniejszenie wykorzystania nieodnawialnych źródeł energii (w wyniku ograniczenia strat, zużycia energii oraz zmiany źródła energii),
- poprawa stanu zdrowia mieszkańców,
- poprawa bezpieczeństwa (np. w wyniku likwidacji podgrzewaczy gazowych, likwidacji przestarzałych urządzeń, modernizacji instalacji odprowadzania spalin i wentylacji),
- zmniejszenie wydatków na energię i wzrost dochodów odbiorców ostatecznych,
- oddziaływania socjalne - zmniejszenie ubóstwa energetycznego,
- zwiększenie „komfortu termicznego”,
- ułatwienie obsługi – szczególnie dla osób niepełnosprawnych, w podeszłym wieku,
- korzyści wynikające ze zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców,
- rozwój i popularyzacja nowoczesnych technologii ogrzewania,
- zwiększenie bezpieczeństwa zaopatrzenia w energię (rozwój sieci ciepłowniczych, generacja energii w źródłach rozproszonych),
- efekty wizerunkowe (np. w zastosowanie innowacyjnych źródeł energii, kreowanie wizerunku gminy dbającej o środowisko).

W przypadku każdej korzyści należy uzasadnić, czego ona dotyczy w konkretnym projekcie.

Zewnętrzne koszty i korzyści w analizie ekonomicznej dotyczą takich efektów, którym bezpośrednio nie towarzyszą przepływy finansowe. Należy przy tym szczegółowo opisać i uzasadnić przesłanki przyjętych w tym zakresie szacunków.

Do **korzyści zewnętrznych nie należą** wydatki związane z realizacją projektu, w tym np.:

- zyski wykonawców projektu,
- wynagrodzenia robotników budowlanych lub podwykonawców,
- wynagrodzenia personelu i inne koszty operacyjne, już uwzględnione w analizie finansowej projektu.

5.2. Nakłady i koszty społeczno-gospodarcze związane z realizacją projektu

Identyfikacja

W przypadku analizy uproszczonej należy określić i uzasadnić skalę negatywnych oddziaływań społecznych i ekonomicznych inwestycji. Niektóre rodzaje inwestycji w infrastrukturę mogą w istotnym stopniu oddziaływać na otoczenie. Należy rozważyć co najmniej następujące rodzaje negatywnego wpływu infrastruktury:

- uciążliwość budowy dla otoczenia (ujemny wpływ na funkcje mieszkaniowe, produkcyjne i usługowe, ograniczenie korzystania z infrastruktury i środowiska, transport materiałów budowlanych, możliwości poruszania się, przerwy w dostawie wody i zasilania elektrycznego itp.),
- negatywne oddziaływania podczas eksploatacji obiektu, np. hałas, punktowy wzrost emisji zanieczyszczeń do powietrza, wzrost natężenia ruchu samochodowego (dowóz surowców do biogazowni), ograniczenie korzystania z nieruchomości (np. w wyniku instalacji rurociągów ciepłowniczych, linii kablowych), wzrost natężenia pól elektromagnetycznych itd.,
- zagrożenia trwałości technicznej i awarii (np. stabilności funkcjonowania sieci elektroenergetycznej zasilanej z wielu źródeł rozproszonych, uszkodzenia masztów i wirników elektrowni wiatrowych, wycieku czynnika roboczego w gruntowych pompach ciepła, zanieczyszczenia w przypadku pożaru, wycieku, skażenia powietrza w wyniku awarii biogazowni, powodzi itd.),
- utratę walorów krajobrazowych, rekreacyjnych, ograniczenie sposobu użytkowania nieruchomości sąsiednich,
- pogorszenie sytuacji finansowej przedsiębiorstw, które zajmują się dystrybucją tradycyjnych paliw energetycznych.

Oddziaływania negatywne należy odpowiednio opisać w analizie ryzyka (patrz punkt 9 *Instrukcji*), a te które są związane ze środowiskiem – uwzględnić w analizie oddziaływania na środowisko (patrz punkt 8 *Instrukcji*). W przypadku istotnych zagrożeń, należy przewidzieć odpowiednie działania prewencyjne i kompensacyjne.

Projekt, który ma otrzymać dofinansowanie ze środków unijnych, nawet w przypadku analizy ekonomicznej metodą jakościową, powinien jednoznacznie wykazywać przewagę korzyści nad kosztami ekonomicznymi.

6. Analiza oddziaływania na środowisko

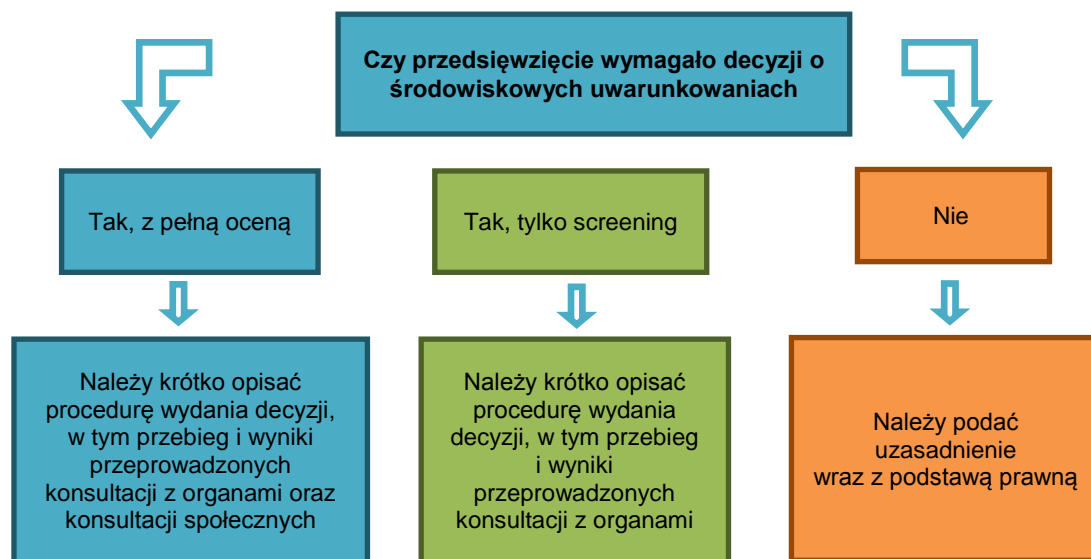
Należy opisać oddziaływania projektu na środowisko oraz uzasadnić zgodność przedsięwzięcia z zasadami polityki ochrony środowiska UE.

Informacje podawane w tym punkcie powinny być zgodne z zał. 3 do wniosku o dofinansowanie.

6.1. Formalno-prawna procedura wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach

Należy krótko opisać, czy przedsięwzięcie wymagało uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, zgodnie z ustawą z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko:

- jeżeli nie – należy uzasadnić, dlaczego,
- jeżeli tak:
- należy opisać przebieg i stopień zaawansowania procedury związanej z wydaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia, w tym opisać procedurę kwalifikowania przedsięwzięcia do obowiązku przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko (screening) oraz procedurę pełnej oceny oddziaływania (scoping), o ile taka procedura była wymagana. Należy przedstawić informacje dotyczące przeprowadzonych konsultacji społecznych (o ile były wymagane) oraz informacje dotyczące opinii i uzgodnień wydanych przez organy administracji właściwe w zakresie ochrony środowiska.

W przypadku inwestycji dotyczących sektora energii należy zwrócić szczególną uwagę na:

- 1) przedsięwzięcia wymienione w § 2 i § 3 Rozporządzenia Rady Ministrów z 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
- 2) wymogi ochrony gatunkowej przewidziane w ustawie o ochronie przyrody oraz w Rozporządzeniach Ministra Środowiska:
 - z 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt,
 - z 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin,
 - z 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów.

W przypadku projektu, w ramach którego planowane są prace termomodernizacyjne Wnioskodawca oraz odbiorcy ostateczni zobowiązani są uwzględnić przepisy dotyczące gatunków chronionych zawarte w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Wszelkie prace dotyczące budynków, gdzie znajdują się gniazda i siedliska chronionych gatunków, muszą być poprzedzone uzyskaniem decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (RDOŚ) zezwalającej na odstępstwa od ustawowych zakazów w stosunku do tych gatunków (niszczenie gniazd, niszczenie siedlisk, uniemożliwianie dostępu do schronień). Wobec powyższego, w odniesieniu do projektów, które swym zakresem obejmują prace termomodernizacyjne, Wnioskodawca jest zobowiązany do dostarczenia Oświadczenia dotyczącego stosowania przepisów o ochronie gatunkowej w projekcie.

Wykonanie prac termomodernizacyjnych wymaga przeprowadzenia szczegółowych analiz/ogłędzin, w tym bezpośrednio przed rozpoczęciem prac budowlanych, dotyczących występowania gatunków chronionych. W przypadku gdy oględziny potwierdzą występowanie gatunku chronionego, inwestor jest zobowiązany złożyć wniosek do RDOŚ o zezwolenie na wykonywanie czynności podlegających zakazom w stosunku do gatunków objętych ochroną (zwłaszcza ptaków i nietoperzy) oraz odstąpić od realizacji prac do czasu uzyskania stosownych zezwoleń w trybie *ustawy o ochronie przyrody*.

Kopię ewentualnego wniosku o zezwolenie na wykonywanie czynności podlegających zakazom w stosunku do gatunków objętych ochroną, złożonego do RDOŚ (opatrzonego pieczęcią z datą wpływu do organu) oraz udzielone w ślad za nim zezwolenie winien posiadać Wnioskodawca.

Zgodnie z zapisami art. 52 ust. 1 *ustawy z dnia 16.04.2004 r. o ochronie przyrody* oraz § 6 *rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16.12.2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt* w stosunku do dziko występujących zwierząt, należących do gatunków objętych ochroną ścisłą lub częściową, **zabrania się**: umyślnego zabijania; umyślnego okaleczania lub chwytania; umyślnego niszczenia ich jaj lub form rozwojowych; niszczenia siedlisk lub ostoi, będących ich obszarem rozrodu, wychowu młodych, odpoczynku, migracji lub żerowania; niszczenia, usuwania lub uszkodzenia gniazd, mrowisk, nor, legowisk, żeremi, tam, tarlisk, zimowisk lub innych schronień; umyślnego uniemożliwiania dostępu do schronień; umyślnego przemieszczania z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca; umyślnego płoszenia lub niepokojenia; umyślnego płoszenia lub niepokojenia w miejscach noclegu, w okresie lęgowym w miejscach rozrodu lub wychowu młodych lub w miejscach żerowania zgrupowań ptaków migrujących lub zimujących.

Siedliskiem jest „obszar występowania zwierząt w ciągu całego życia lub dowolnego stadium ich rozwoju”. Miejsca lęgowe ptaków chronionych zlokalizowane w budynkach/na budynkach należy więc traktować jako ich siedliska podlegające ochronie prawnej. Siedliskiem w budynku może być: stropodach, strych, szczeliny między płytami, przestrzenie pod parapetami, balkonami, przestrzenie między rynną a ścianą, ubytki w elewacji, przewody kominowe.

Przydatne informacje dotyczące trybu przeprowadzenia prac związanych z remontami i modernizacją budynków w sposób, który nie spowoduje poważnych strat w środowisku naturalnym, można znaleźć w opracowaniu wykonanym na zlecenie NFOŚiGW pt. *„Docieplanie budynków w zgodzie z zasadami ochrony przyrody” (Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra”, Poznań 2009).*

6.2. Zrównoważony rozwój i zmiany klimatu

Zasada zrównoważonego rozwoju wynika wprost z przepisów prawa traktatowego. Zgodnie z kryteriami oceny projektów w ramach RPO WP 2014-2020 należy opisać, czy projekt przewiduje:

- a) racjonalne gospodarowanie zasobami,

- b) ograniczenie presji na środowisko,
- c) uwzględnianie efektów środowiskowych w zarządzaniu,
- d) podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Ponadto w okresie programowania 2014-2020 należy skoncentrować się na celach *Strategii Europa 2020* w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatu i zrównoważonemu wykorzystaniu energii. W studium wykonalności należy:

- a) wyjaśnić, czy lub w jaki sposób projekt przyczynia się do realizacji celów polityki ochrony środowiska, w tym w zakresie zmian klimatu zgodnie ze strategią Europa 2020,
- b) wskazać, w jaki sposób cele polityki ochrony środowiska zostały uwzględnione w danym projekcie (w szczególności poprzez efektywną gospodarkę zasobami, zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, odporność na skutki zmian klimatu),
- c) wskazać wydatki związane z działaniami adaptacyjnymi lub zapobiegającymi tym zmianom, zgodnie z załącznikiem nr I do Rozporządzenia Wykonawczego KE (UE) na 215/2014,
- d) wskazać mierzalne efekty realizacji projektu związane z redukcją emisji GHG (t CO₂eq/rok) i innych zanieczyszczeń do powietrza,
- e) udzielić odpowiedzi, w jaki sposób w projekcie uwzględniono zagrożenia związane ze zmianami klimatu, przystosowania się do zmian klimatu i ich łagodzenia oraz odporności na klęski żywiołowe; np.:
 - czy rozważono alternatywne rozwiązanie dotyczące mniejszego zużycia węgla lub oparte na źródłach odnawialnych?
 - czy w trakcie przygotowywania projektu przeprowadzono ocenę zagrożeń wynikających ze zmian klimatycznych lub kontrolę podatności na te zagrożenia (np. ryzyko powodzi, ekstremalnych temperatur, burz, gradu i wiatru, osunięć ziemi). Jest to szczególnie ważne w przypadku sieci ciepłowniczych, urządzeń transformatorowych i linii przyłączeniowych, elektrowni wiatrowych, urządzeń instalowanych na dachach, urządzeń technologicznych biogazowni i spalania biomasy, hydroenergetyki;
 - czy w ramach prowadzonych prac nad przygotowaniem projektu, w tym związanych z wydaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, uwzględniono kwestie związane ze zmianami klimatu?
 - czy zmiany klimatu wpłynęły na lokalizację inwestycji?
 - czy inwestycja w połączeniu ze zmianami klimatu będzie miała jakikolwiek pozytywny lub negatywny wpływ na otoczenie?
- f) jakie rozwiązania przyjęto w ramach projektu w celu zapewnienia jego odporności na bieżącą zmienność klimatu i przyszłe zmiany klimatu.

Dodatkowe informacje na temat przystosowania do zmian klimatu zawarte są między innymi w *Non-paper Guidelines for Project Managers: Making vulnerable investments climate resilient*⁸ oraz *Poradniku Ministerstwa Środowiska w zakresie przygotowania inwestycji z uwzględnieniem zmian klimatu, ich łagodzenia i przystosowania do tych zmian oraz odporności na klęski żywiołowe, 2015*.⁹

6.3. Analiza pozostałych obszarów oddziaływania inwestycji na środowisko

Należy opisać najważniejsze czynniki, które mogą mieć wpływ na stan środowiska w fazie inwestycyjnej oraz podczas eksploatacji projektu.

Należy zwrócić uwagę na:

- stosowanie w projekcie zasad ostrożności, działania zapobiegawczego, naprawiania szkody w pierwszym rzędzie u źródła i na zasadzie „zanieczyszczający płaci”, których

⁸ http://ec.europa.eu/clima/policies/adaptation/what/docs/non_paper_guidelines_project_managers_en.pdf

⁹ <http://klimada.mos.gov.pl/>

źródłem jest art. 174 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (Dz. Urz. UE 2006 C 321E),

- dotrzymanie przepisów o ochronie środowiska, w szczególności o ochronie gatunkowej,
- zrównoważone korzystanie ze środowiska i zasobów,
- kwestie efektywności energetycznej w transporcie oraz ograniczanie emisji zanieczyszczeń do środowiska.

Informacje najlepiej przedstawić w formie tabeli.

Przykład:

Rodzaj oddziaływania	Charakter, zasięg oddziaływania	Środki zapobiegawcze i naprawcze
<i>Uciążliwość budowy dla otoczenia (ujemny wpływ na funkcje mieszkaniowe, produkcyjne i usługowe, ograniczenie korzystania z infrastruktury i środowiska, transport materiałów budowlanych, możliwości poruszania się, przerwy w dostawie wody i zasilania elektrycznego itp.).</i>	<i>Krótkotrwałe, bliskie – podczas prac budowlanych.</i>	<ul style="list-style-type: none"> – ogrodzenie terenu budowy, – brak robót w porze nocnej, – wcześniejsze informowanie o zaplanowanych przerwach zasilania, dostawy wody,
<i>Negatywne oddziaływania podczas eksploatacji obiektu, np. hałas, punktowy wzrost emisji zanieczyszczeń do powietrza, wzrost natężenia ruchu samochodowego (dowóz surowców do biogazowni), wzrost natężenia pól elektromagnetycznych itd.</i>	<i>Krótkotrwałe, cykliczne, w granicach terenu inwestycji.</i>	<ul style="list-style-type: none"> – urządzenia tłumiące hałas, – nasadzenia zieleni izolacyjnej, – ukształtowanie terenu,
<i>Zagrożenia trwałości technicznej i awarii (np. stabilności funkcjonowania sieci elektroenergetycznej, zanieczyszczenia w przypadku pożaru, wycieku, skażenia powietrza w wyniku awarii, powodzi itd.).</i>	<i>Krótkotrwałe, epizodyczne, zróżnicowany charakter i zasięg oddziaływania.</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wysoka jakość prac instalacyjnych i budowlanych, – instrukcja bhp i ruchu instalacji, – szkolenia bhp w zakresie obsługi, – instalacja urządzeń alarmowych i systemu monitorowania urządzeń,
...	...	– ...

Analiza powinna obejmować również inne środowiskowe oddziaływania, w tym skumulowane i pośrednie, które wynikać będą z realizacji inwestycji.

6.4. Oddziaływanie projektu na obszary Natura 2000 i inne formy ochrony przyrody

Należy przedstawić informację, czy projekt (lub jego element) może oddziaływać na formy objęte ochroną w ramach sieci Natura 2000, albo inne formy ochrony przyrody wymienione w art. 6 ustawy o ochronie przyrody z 16.04.2004 r.

Jeżeli tak - należy podać nazwę oraz numer obszaru Natura 2000 (ewentualnie nazwę innej formy ochrony przyrody) oraz określić możliwe oddziaływania projektu na stan środowiska, w tym w szczególności na gatunki objęte ochroną, ze szczególnym uwzględnieniem dyrektyw:

- nr 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory,
- nr 2009/147/WE w sprawie ochrony dzikiego ptactwa.

Zabrania się (...) podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

- 1) pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 lub*
- 2) wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub*
- 3) pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.*

- art. 33, ust. 1 ustawy o ochronie przyrody

Jeżeli projekt jest zlokalizowany poza terenami chronionymi, należy również przeanalizować, czy może on skutkować istotnymi oddziaływaniami na podlegające ochronie siedliska lub gatunki.

W przypadku stwierdzenia istotnego oddziaływania projektu na ww. formy ochrony przyrody, należy opisać zakres ograniczeń, działań kompensujących oraz system monitorowania występujących wpływów.

Szczegółowe informacje dotyczące obszarów Natura 2000 oraz innych form ochrony przyrody można uzyskać na stronach internetowych Generalnej oraz Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (<http://natura2000.gdos.gov.pl/> oraz <http://rzeszow.rdos.gov.pl/>).

Należy również zwrócić uwagę na ograniczenia lokalizacyjne i preferencje terytorialne, które określono w kryteriach oceny merytorycznej dla projektów realizowanych w poszczególnych działaniach III osi priorytetowej RPO. Patrz wymogi określone w p. 3.1 niniejszej *Instrukcji*.

7. Analiza ryzyka

Przeprowadzenie oceny ryzyka ma na celu oszacowanie trwałości finansowej oraz realności celów projektu finansowanego z funduszy UE. Poprzez analizę ryzyka należy przede wszystkim rozumieć identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń. Analiza ryzyka polega na określeniu prawdopodobieństwa jego wystąpienia i jego wpływu na projekt. Ocena ryzyka umożliwia projektodawcy przygotowanie się do sytuacji, gdyby niektóre kluczowe zmienne dotyczące projektu okazały się inne niż przewidywano.

Dogłębna analiza ryzyka stanowi podstawę solidnej strategii zarządzania ryzykiem, którą z kolei uwzględnia się w projekcie. Szczególną uwagę należy zwrócić na kwestie efektywności energetycznej i problemy środowiskowe.

Obejmuje następujące elementy:

- wykaz rodzajów ryzyka, na jakie narażony jest projekt (możliwe przyczyny wystąpienia trudności),
- uszeregowanie według prawdopodobieństwa wystąpienia i nasilenia skutków; (np. mało, średnio, wysoce prawdopodobne),
- negatywne skutki generowane w związku z projektem, np. w powiązaniu z analizą wrażliwości,
- określenie środków zapobiegawczych i zmniejszających ryzyko, w tym podmiotu odpowiedzialnego za zapobieganie ryzyku i jego skutkom, opis środków prewencyjnych i naprawczych.

Szczególnie istotne są potencjalne skutki dla projektu związane z możliwym znacznym wzrostem kosztów ogrzewania.

Ze względu na znaczenie polityki adaptacji do zmian klimatu w perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014-2020 obowiązkowym elementem analizy ryzyka jest uzasadnienie w zakresie oceny ryzyka:

- wpływu projektu na zmiany klimatu (np. wielkość emisji zanieczyszczeń do środowiska, „ślad węglowy”),
- wpływu zmian klimatu na projekt (t.j. zagrożenia projektu przez klęski żywiołowe, np.: wiatr i wyładowania atmosferyczne, grad, suszę, długotrwałe opady, podtopienia i powódź, osunięcia się ziemi, ekstremalne temperatury itd.).

Informacje najlepiej przedstawić w formie tabeli.

Przykład:

Rodzaj ryzyka	Prawdopodobieństwo wystąpienia (małe, średnie, duże)	Negatywne skutki	Środki zapobiegawcze i naprawcze
zainteresowanie społeczne inne niż przewidywano (np. zbyt mały lub zbyt duży popyt, konkurencja innych źródeł energii) wzrost kosztów ogrzewania u odbiorców ostatecznych
konflikty społeczne
niewłaściwe oszacowanie kosztów projektu
administracyjne i związane z udzielaniem zamówień
związane z budową (opóźnienia, wady)
operacyjne

(brak pracowników, wzrost kosztów, komplikacje z użytkowaniem)			
finansowe
(np. mniejsza lub zwrot dotacji)			
regulacyjne (np. zmiana wymogów środowiskowych)			
problemy mieszkańców z obsługą instalacji, w tym spalanie niewłaściwego paliwa			
wpływ inwestycji na zmiany klimatu (emisje...)
zagrożenia związane ze zmianami klimatu (np. nieodpowiednia analiza warunków klimatycznych mających wpływ na zapotrzebowanie na energię na potrzeby ogrzewania lub chłodzenia)
zagrożenia związane z klęskami żywiołowymi:
- ...			
- ...			
inne ryzyka środowiskowe (jakie?)

Załączniki:

Analiza finansowa w aktywnym arkuszu kalkulacyjnym

Do wersji papierowej studium należy załączyć jego wersję elektroniczną (np. doc, PDF) wraz z analizą finansową w aktywnym arkuszu kalkulacyjnym.

Analiza finansowa, która jest wymaganym załącznikiem do studium, powinna być opracowana w aktywnym arkuszu kalkulacyjnym, jako materiał niezbędny do oceny projektu. Przedstawienie arkusza kalkulacyjnego w wersji elektronicznej nie zwalnia z obowiązku zaprezentowania w treści studium analiz i obliczeń z konkretnym uzasadnieniem.

Studium wykonalności powinno:

- 1) zawierać informację o osobie oraz firmie, która je wykonała, np.:

Autor studium: *imię i nazwisko*:

Firma:

- 2) być opatrzone pieczęcią wnioskodawcy i podpisami osób upoważnionych do reprezentacji wnioskodawcy:

.....
Wnioskodawca (pieczęć)

.....
podpisy osób upoważnionych do reprezentacji Wnioskodawcy